

XIII

1

ДРАМСКА
БАШТИНА

Мојсеј Живојиновић

СКИТНИЧКА КОНФУЗИЈА

ИЛИ

НЕСТОРОВО ПОКАЈАНИЈЕ

МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ

Култ
Насл
Срби

МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА

Коло 13, књига 1

ISBN 978-86-80629-54-4

Издавач
Музеј позоришне уметности Србије
11000 Београд, Господар Јевремова 19

Главни и одговорни уредник
Ксенија Радуловић, директор

Уредник едиције
Олџа Марковић

Приредио
Сјџаниша Војиновић

Сарадник
Миланка Андријашевић

Коректор
Олџа Марковић

Ликовно решење
Ново Чоџурић

Припрема за штампу
Свџйозар Сјџанкић

Штампа:
Алфаграф, Петроварадин, Релџковићева 20

Тираж: 300 примерака

Штампање завршено: септембра 2011.

МОЈСЕЈ ЖИВОЈИНОВИЋ

СКИТНИЧКА КОНФУЗИЈА
или
НЕСТОРОВО ПОКАЈАНИЈЕ

мелодрама у пет дејствија

Београд 2011.

Программ: **Благородној Публици!**
Узимам част себи данашње представљаје јавити.

Предплата.

АРЕНА

Бр. 10.

У ВРШЦУ У КЛИНГЕРОВОЈ БАШТИ.

Данас у СУБОТУ 16. Јуниа 1862 представиће се под управом
ЈОВАННА КНЕЖЕВИЋА

ПРВИ ПУТ:

СКИТНИЧКА КОН-
ФУЗИЈА.

Весела Игра у 5 Дјелста од М. Живановића.

Л И Ц А:

Управитељ Кварт	Гди. Чеквић
Љубовичић поручик	Гди. Бранковић
Нема Сапуница	Гди. Поповић из Родолубја.
Стамена, његова жена	Гђа Рајковић
Јоца његово дете	МЛАДИ КНЕЖЕВИЋ
Елка њена успојена кћи	Гца. Томашевић
Паја Шегрт	Гди. Бубаловић
Миха' Ковач	УПРАВИТЕЉ
Ферко Солдат	Гди. Кланћ
Лаза Нандур	Гди. Цветић

ЦЕНА МЕСТА

Забележено Место I. реда 60 кр. — II. реда 50 кр. — Партер 30 кр. — Галерија 20 кр.
Ц. Бр. под-официри и Деца плаћају полу.

Почетак у 7 Сати.

(Z. N. St. G.)

Књигопечатња Јованна Славолуба Кирхнера у Вршцу.

Плакат за представу *Скићничка конфузија*

Мојсеј Живојиновић

СКИТНИЧКА КОНФУЗИЈА
ИЛИ
НЕСТОРОВО ПОКАЈАНИЈЕ

мелодрама у пет дејствија

ДЕЈСТВУЈУЋА ЛИЦА

КВАКИЋ, варошки УПРАВИТЕЉ

НЕША, сапунџија.

МИХЛ, ковач.

СТАМЕНА, Нешина жена.

ЈОЦА, Нешино дете.

ПАЈА, Нешин шегрт.

ПАНДУР.

ЈЕЛКА, Стаменина рањеница

ФЕРКО, солдат.

ЉУБОЈИЧИЋ, поручник.

ДЕЈСТВО I

ПОЗОРИЈЕ ПРВО

Канцеларија варошког ујравитиџа. – Ујравитиџ остиавља йеро – шмрка бурмуџ.

УПРАВИТЕЉ

Шта неће човек видети док је у звању! Ту су ти процеси, ту су испити, и лажи, ту су криминалитети, и ти Боже знај шта. – Тако поквареног света, чини ми се никада није било.

(Усџаје са сџолице и ходи)

Но нека, све ће то Квакић уредити, само дај Боже здравља! – Викали су на мене и Хрваћани, али ми сад благодаре! Нек сам ја строг, само нек је њима добро, па ће ду ме благосиљати и у гробу, а то ми је довољна награда. Да сам ја и с мајстор Нешом строжије поступио, за цело би он данас бољи човек био, но нека, кад му благост моја не помаже, ја ћу строгост употребити, па запирао он колико му драго; та то је он и досад чинио, кад главу вином и ракијом налије. Е мој мајстор Нешо! Ти врло добро знаш, да ја никакви сношенија с тобом немам, пак се опет усуђујеш претив мене којешта брбљати. – Питаћемо се, зашто си ти у варошкој башти пред оноликим светом говорио, да ти је с Квакићем најлакше на крај изићи и Бог зна шта да си учинио; док му само две три табле сапуна пошљеш, свему ће крај бити и ћутаће као риба. – Није пристojно да судија, осветом дише, но рад сам само знати шта ће сад, кад га у клопки имам, говорити, и то сад, кад су све окросности противу њега.

(Звони)

Еј мој мајстор Нешо, тешко твојој памети, а још горе фамилији.

ПОЗОРИЈЕ ДРУГО

Управитијељ. Пандур.

ПАНДУР

Заповедајте!

УПРАВИТЕЉ

Јел господин синдикус дошао?

ПАНДУР

Овај час дође.

УПРАВИТЕЉ

(Предаје му актиа)

Носи то у његову канцеларију.

ПАНДУР

(Прима – у њоласку)

Једна жена више од три четврти часа чека напољу, и жели с вама разговарати.

УПРАВИТЕЉ

А јеси ли је питао чија је?

ПАНДУР

Јесам. Каже да је овог затвореног сапунције жена.

УПРАВИТЕЉ

Пусти је овамо.

(Пандур излази – управитијељ сам)

Она је по свој прилици морала чути, да је ноћас затворен, но не верујем, да зна, шта се на њега подозрева. – На сваки начин дошла је да моли за несрећника.

ПОЗОРИЈЕ ТРЕЋЕ

Upraviteq. Stamena.

СТАМЕНА

Добро јутро, господине! Опростите, што се усуђујем тако рано вас узнемиравати.

УПРАВИТЕЉ

Шта ћете? Изволите говорити.

СТАМЕНА

Несрећни мој муж, тако морам рећи, због неког преступленија опет је ноћас затворен.

УПРАВИТЕЉ

То ми је познато. Пак зашто сте ви дошли?

СТАМЕНА

Да молим вашу милост.

УПРАВИТЕЉ

Шта да молите?

СТАМЕНА

Да га пустите.

УПРАВИТЕЉ

Је ли? Пак до вече да јури по комшилуку? Пустићу ја њега, ал' онда, кад га на пет шест година у регулаше опремам. Онда ће чини ми се, заборавити и своје име. Одучићу ја њега од пијанства, кад га још и у оковима видим.—

СТАМЕНА

Зар у окове и регулаше само за једно пијанство, милостиви господине?

УПРАВИТЕЉ

И крађу.

СТАМЕНА

Ал он није ништа украо!

УПРАВИТЕЉ

Није, само што је ноћас господин Шевићев дућан покрао.

СТАМЕНА

(Ућлашено)

Није забога он то учинио!

УПРАВИТЕЉ

Одкуда ви то знате?

СТАМЕНА

Ја отуд судим, што кад је пијан, није за ништа способан, но може бити да се је на какво 'рђаво друштво намерио, које га је могло на то зло навести.

УПРАВИТЕЉ

Како би њега његово честно друштво на такво зло навести могло? Посмислите само из какви се лица састоји: ту вам је Мишко цревар, Михл ковач, Гача торбар, и враг би их знао колико их у тој кумпанији има, а ти су сви већ овде у затвору, кромје ковача, по ког сад послати намеравам.

СТАМЕНА

Истина Господине, мој муж није ноћас кући долазио. Синоћ је сам ковач по њега дошао, и некуд га одзвао. У поласку ми, не гледајући што се ја љутим, рече: Не чекајте Нешу, он ће код мене ноћити. При свем том тешко могу на мога мужа, господине, то помислити, да је кадар пијан какво зло учинити, из најпростијег узрока, што, кад се опије за овај свет не зна, а кад је трезан, то вас уверити могу, да се увек од сваког преступленија чува.

УПРАВИТЕЉ

Ал' ђаво, што веле људи, не спава.

СТАМЕНА

Опет зато кад је трезан ништа украсти неће.

УПРАВИТЕЉ

Неће да! Развратног човека очи што виде, то руке не оставе. – Драга моја мајсторице, пијанство је извор свију зала! – и то судим зато, што човек, кад се пијанству преда, омрзне радити, откуд и у праву лењост падне. Лењост рађа оскудицу, оскудица превару и крађу. А кад се човек крађи преда, да убиство ту готово стоји, то вам није нужно казивати. Још једно, пијанство чини дерзновена човека у преступењу, чини га скитницом, блудником, картацијом, и шта вам ја знам, укратко, ви сте све искусити могли.

СТАМЕНА

Милостиви господине! Ја сам уверена, да ваше речи праву истину осведочавају, но молим, да и мене преслушате још какву сам штету у мом животу пијанства ради, које год другог приметила, к оје и сама у мојој кући претрпити морала.

(Уйравийељ њосџајаше внимайељан – шмрка)

На Павловдан позове мог мужа неки наш пријатељ Игнат на Светога.¹ Он не отиде тамо зато, што га је Михл ковач с собом одвео, да у пивару иду, почем су тамо фицка² налили се, падне Неши на памет, да још пријатељу Игнату посетом услугу учинио није, зато узме ковача са собом и тамо отиду. Кад су вечерали, и ковач кући поћи намерио, пијан сурва се под астал, изврати га, и све тањире полупа. Домаћин га затим на пола извуче, и насред

¹ Славу свеца.

² Тако се ослабије пиво именује.

авлије остави. Међутим мој муж, шољом вино пијући, на другом асталу заспи. Кад су се људи разилазити почели, домаћи нису га хтели будити, да не би их чим узнемиравао, или непристојно психо-вао, него га оставе, и свећу у соби кромје кандила угасе. Неша пробуди се у неко доба ноћи, и на пенџер врата тражећи удари, гди сва окца полуца. На ову лупу пробуди се домаћин и упуту га кући. У које време, и како је кући дошао, не знам, но упропасти се, кад га у зору брашном и квасцом умазана у наћвама видим. Не могу вам господине овде довољно описати, како је онда изгледао! (*Управителъ шмрка – ѓрохоџом се џочне смејати*)

Зато кажем, што се будалаштина тиче, оће Неша не гледећи на штету свашта да чини, но неби рекла, да је господин Шевићев дућан покрао, што кад се опије, једва четвороношке кући дође.

УПРАВИТЕЉ

Осим ови будалаштина ви, мора бити, и друкчије од њега да страдате?

СТАМЕНА

Не страдам више, милостиви господине, нежели од сиротиње!

УПРАВИТЕЉ

Е, видите ли, а ко је тому крив?

СТАМЕНА

Неша.

УПРАВИТЕЉ

Пак јели право, да једна цела фамилија због рђавог оца страда? Имате ли више деце, или само оно једно, што се често с мојим Ранком игра?

СТАМЕНА

На срећу немам.

УПРАВИТЕЉ

Оно је добро дете, да га Бог поживи!

СТАМЕНА

Благодарим!
(*Поклони се*)

УПРАВИТЕЉ

Зар ви у тако великој оскудици живите? Та он је красан занат имао!

СТАМЕНА

Док је заната, милостиви господине, било, мало је боље ишло, али шта ћемо сад, кад је мој муж казане и сав прочи алат продао, калфе растурио, и готово све упропастио, једног тек шегрта силом обдржава, а то ни зашто друго, но да га може у свако време по вино слати. Ракију непрекидно пије, она, вели тера мамур. Пиво рани, и поји човека, а вино даје снагу.

УПРАВИТЕЉ

Дакле, шта не пије?

СТАМЕНА

Воде.

УПРАВИТЕЉ

А како може да живи?

СТАМЕНА

(*Слећне рамена*)
Не знам!

УПРАВИТЕЉ

То је за удивленије! –

СТАМЕНА

Оно мало еспапа, што се затекло било, није дотрајало само дугове његове исплатити. Нећете ми веровати господине, стид ми је казати, да леба у кући, чим би дете заранити могла, немам.

(Плаче)

УПРАВИТЕЉ

О, свирепе страсти!

СТАМЕНА

(Плакајући)

Ономад сам му купила чакшире од моји новаца, што сам за шав добила, кад ал' ето га друго вече бос и без чакшира, дао и једно и друго.

(Посијојаним ѓласом)

Потукао се с неким Мишком цреваром, који му је и главу разбио, те сам и ту дангубила, и лечећи га трошити морала.

УПРАВИТЕЉ

Дакле, ви њему чакшире купили?!

СТАМЕНА

Јесте, милостиви господине!

УПРАВИТЕЉ

О, шта би ја то учинио – благо вашем срцу!

СТАМЕНА

Опростите ми ваше благородије! Ја сам дошла молити за њега, а приповетке моје могу га већма осудити, но ја све ово преповедам зато, што вас држим за мог доброжелатеља.

УПРАВИТЕЉ

(Шмркући бурмуј)

Казујте само све, овде је лека нужно.

СТАМЕНА

Пре три дана добијем од господара Продана једно бардаче препечене ракије, и да би је за задушницу од Неше сачувати могла, на таван у једну кошницу сакријем. Мој муж дође пијан с ковачем, и тражећи по тавану свој алат, да га прода, наиђе на бардаче, и ракију кришом од мене попије. Препечена ракија тако га свлада, да је с тавана стрмоглаво на земљу пао, и запенушио се. Ово видећи, уплашим се и помислим, да га није велика болест спопала, но кад приступим к њему ближе, и смрад ракије осетим, одма видим шта му фали. Не знам даље шта су му људи у уста зацеђивали, те су му упаљену ракију уталожили. После овог није више од четири дана боловао, и већ на ноге устао, и почео на ново пити.

УПРАВИТЕЉ

А зашто га нисте оставили, да га комовица удави?

СТАМЕНА

Све се, милостиви господине, надам, да ће се на добро окренути.

УПРАВИТЕЉ

Кад цркне ђаво! Хеј, до какве ли слабости човек долази, кад се у страст ували!

(Стамени)

Ви ћете пречекати у другој соби, док ја пандура по ковача пошљем.

(Звони)

– Ући ћу ја њима у траг! –

СТАМЕНА

Ја се покуравам вашој заповести.

(Излази)

УПРАВИТЕЉ

Двадесет и једна година протиче, од како се у служби наодим, и за читаво то време оваки пијаница, као у овој вароши, нисам видио.

ПОЗОРИЈЕ ЧЕТВРТО

Управитиљ. Пандур.

УПРАВИТЕЉ

(Пандуру)

Ти ћеш овога часа ићи, да ми пијаницу Михла ковача одма овамо доведеш! Ти га познајеш?

ПАНДУР

Познајем.

(Излази)

УПРАВИТЕЉ

(Сам)

Мора се човек чудити, да увек врећа закрупу нађе. Тако мој мајстор Неша свагда одлично друштво бира. Он неће које с ким да се меша. Он тражи коваче, торбаре, цреваре, и ко зна кога. – Не, не, не може Квакић то гледати да се по кафанама до зоре преферанцира и празнослови! – Све ћу скитнице овамо довући и биргерска (грађанска) ћу им писма поузимати – То ћу да урадим! – И нећу им дати, док’ се не поправе! Ако тог’ не буде, најпре ћу их биргерства лишити, а у случај већег преступленија на робију пак најпосле и у регулаше дати! Право је мени господин синдикус говорио, да се то што скорије у дејство приведе! – Знаду пијанице, што је биргербриф! – Мој мајстор Нешо, ако те буде враг нанео, да и ти у тој Шевићевој поари учествујеш, које и не сумњам, да је без тебе бити могло, зло ћеш проћи!

ПОЗОРИЈЕ ПЕТО

Управитиљ. Пандур.

ПАНДУР

(Предаје писмену шужбу управитиљу)

Господине, ово писмо један ми кафеџија даде, и молио ме, да вашој милости у руке предам.

УПРАВИТЕЉ

(Ойворући ља)

А гди је ковач?

ПАНДУР

Он је овде; нашао сам га пијана на сокаку.

УПРАВИТЕЉ

(Чија)

Е, где сад! – О, где чуда људи! – Гром и пакао може с њима на крај изићи.

(Баца њисмо на асфал, хода дуго горе доле)

Лазо, носи господину синдикусу та писма.

(Узима са асфала и предаје пандуру)

Кажи да сам је послао. С тобом нек иде и кафеџија; ковача ми потом доведи! –

(Пандур излази)

Сад ништа друго не би желио, но да ми ко каже, заслужују ли онаки лопови у числу остали честни житеља живити? – Толики белаји што им се окол' главе врзе, а њима то ни бриге није! Но увући се у гостионицу, и од човека сребрну кашику украсти! – Чекајте бахусови синови укротиће вас Квакић!

ПОЗОРИЈЕ ШЕСТО

Управитељ. Пандур. Пијани ковач.

МИХЛ

(Љуљајући се)

Кос – кос – коспотин биргермајстер, ја нисам крадила кашика.

(Гледи усиљено у управитеља)

УПРАВИТЕЉ

(Гледи ља са скривеним рукама)

Злосрећнице, а гди си се пре зоре утрескао?

ПАНДУР

Кажу, да се четрнаест дана никако не трезни.

МИХЛ

(СрдийѠо ѓледајући у ѧандура)

Ти ниси фидиле, како ја сам биле пијан. Ти лашиш макрац, ја нисем крадила кашика!

УПРАВИТЕЉ

(Шмрка бурмуѧи и врѧиѧи ѓлавом)

Да ко је украо?

МИХЛ

Пока ми коспотин', је много поштено чофек! – Ја нисам крадила кашика, оно паднила сам.

УПРАВИТЕЉ

У твоју чизму?

МИХЛ.

Да удрите мени двадесетпет батини, ја нисам крадила чизма! Је поштено чофек!

(Посрће)

УПРАВИТЕЉ

Поштен пијаница.

МИХЛ

Ја није пијан косподин.

(Посрће)

ПАНДУР

Једва сам га диг'о, пао баш на прагу.

МИХЛ

Лаштиш макрац, ти метиш мени нока. –

УПРАВИТЕЉ

Вуци свињу даље!

(Пљује)

Како смрди на ракију! –

ПАНДУР

(Вукући га к вратиима)

Полази овамо!

МИХЛ

Није фучиш мене макрац! Ја чу ударим тебе нос!

(Замањујв)

УПРАВИТЕЉ

Језик за зубе ниткове!

(Пандуру)

Зовни ми ону мајсторицу, да овамо дође.

(Пандур излази)

МИХЛ

(Љуљајући се)

Коспотин' биргермајстер, ја оче тужи оно Каче, што брафи дорба, ја кажи њега како поштено чофека: моје камерад³ платиш сат вина, што ми пили! А Каче удри један на мој леђа.

(Пија врати)

Оно гробијан! Оно хунсфут!

УПРАВИТЕЉ

Не булазни клепетушо!

(Седа за асџал, и узима да пише)

А гди си ти мајсторе спавао ноћас?

³ Друг.

МИХЛ

На мој куча
(*Посрће*)
косподин, је полесна.

УПРАВИТЕЉ

Пак опет си умео у трактеру кашику да украдеш.

МИХЛ

Је нисам крадила кашика, оно хундсфут Нешо крадила.
(*Ойеј се њија за враји*)
Коспотин да удрите оно Каче двадесетпет батине, како мене тучила са један нога од клупа.

УПРАВИТЕЉ

(*Посџави се у друџу њозиџуру*)
Та ја сам одма рекао, да је то морао други бити, кој је кашику украо, а ти си поштен човек, ти ниси сигурно то с вољом учинио, но ако је што и било, морао је то Неша учинити, и тиско ти силом у чизму.

МИХЛ.

Јесте коспотин! Је поштено човек.
(*Плаче*)

УПРАВИТЕЉ

Да, да, тако је ...
(*Пише*)

МИХЛ

Је опет, коспотин, дала кашика оно кафецидер.⁴

⁴ Кафеџија.

УПРАВИТЕЉ

Кад су нашли код тебе. –

МИХЛ

Јесте коспотин!
(*Посрће*)

УПРАВИТЕЉ

А јели Неша спавао код тебе?

МИХЛ

Није, мој шена тучила на него.

УПРАВИТЕЉ

Пак гди сте спавали?

МИХЛ

Ми није спавај овај ноч.

УПРАВИТЕЉ

То и јесте ђаво! А који је први од вас ушао ноћас у Шевићев дућан? Ја већ унапред знам, да ти ниси, но Неша, пак и тебе на зло навео, јел’?

МИХЛ

Јест коспотин, ја много поштено чофек, ја није крадила дучана.

УПРАВИТЕЉ

Него оно што је у дућану. Да које, Неша?

МИХЛ

(Мислећи)
Ја ни видила.

УПРАВИТЕЉ

(Шмрка)
А зашто ти мајсторе не радиш, него се карташ, пијеш и скиташ?

МИХЛ

(Чеше се њо глави)

Ја много ради коспотин!

ПОЗОРИЈЕ СЕДМО

Управитељ. Михл. Сјамена. Пандур.

УПРАВИТЕЉ

(Пандуру)

Води овог красног мајстора у апс, да се истрезни – кројиће вама синдикус капу.

МИХЛ

Коспотин! ја поштено чофек. Ја, ја... –

ПАНДУР

(Почне га зурати најоље)

Ајде полази!

МИХЛ

Сапрлот! Ја нече иди у арест. Ја оче броцес!

(Пандур га иззџура најоље)

УПРАВИТЕЉ

(Сјамени)

Ја сам се од овог пијанице известио, да Неша ни код његове куће ноћио није, као што он каже, зато, што је жена ковачева на њи почела викати, ваљда су јој додијали, и тако отскитају се у велику кафану, и ту – можетели погодити шта су урадили?

СТАМЕНА

Опили се, и потукли? –

УПРАВИТЕЉ

Горе! Украли сребрну кашику.

СТАМЕНА

За Бога господине, пак јел' и Неша помешан?

УПРАВИТЕЉ

О, јесте, може ли бити свадба без кокана? Он је једну салвету украо, и у чакшире стрпао; већ су оба двојица господину синдикусу предани.

(Шмрка)

СТАМЕНА

(Почне очи брисајти)

Шта ћу кукавица да радим! Има л' која несрећнија жена од мене? И онако сам с бригом увек због моје сиротиње била, а сад ће ме и о њему мисли да једу.

ПОЗОРИЈЕ ОСМО

Управитељ. Стамена. Пандур.

ПАНДУР

Милостиви господине, ја сам, по заповести господин' синдикуса, одма ковача њему на испит опремио!

УПРАВИТЕЉ

Добро! – Но тешко ће он с њима сад што успети, јер су пијани.

ПАНДУР

Мајстор Неша се истрезнио, и опет сам га по заповести господина синдикуса затворио. Он вели, да се пијан преварио, те је кашику украо. Све је у испиту казао; сад је баш од господина синдикуса изишао.

УПРАВИТЕЉ

Тако! То ће он скоро готов с њима бити.

(Пандуру)

Ти одлази, и јавићеш ми, кад ковач с испита напоље изиђе.

(Пандур излази)

Шта судите сад о поступку мужа вашег? Ја сам вама и мало пре о њему, и његовом другу ковачу приповедао, но ви може бити дасте о истини тој штогод сумњали.

СТАМЕНА

Зар господине не може никако човек пијан извињен бити, кад какву погрешку учини.

УПРАВИТЕЉ

Ни у каквом случају; изузимајући нека, и то она лица, која у подобно преступленија само случајно, или по обстојателству времена пасти могу. Јербо људи, којима је пијанство обвладало, обично празновременују, и тако имаду прилику порочне планове кројити, и у зло падати.

(Шмрка)

А да се они, као и други поштени људи, послом занимају, не би до тако паклени мисли долазили.

СТАМЕНА

Ја судим, ваше благододије, да пијан човек каогод, што не зна, шта је честност, тако исто ни /х/итрости ни лукавства нема, и ако би што и учинио, то само из будалаштине чини, дакле не може му се као трезвеном човеку погрешка ни приписати.

УПРАВИТЕЉ

Није тако мајсторице! Човек честан, паметан, и трезвен, кад се у преступленију и нађе, он се покаје, и обећава да ће се поправити, па тако и призреније заслужује, али пијаница и онда, кад би му покајање помоћ обећало, упоран, и јогуница остаје.

СТАМЕНА

Што се јогунства, упорства, и неучтивости пијаница тиче, то су пороци, који дотле само трају, док му се ум не разведри; а после

тога тек онда с њиме владају, ако су се обичајем у души његови већ укоренили; зато ко жели вечито их се опростити, мора им корен уништити, и тако ће поштен човек бити, па ће онда, мислим, бити призненија.

УПРАВИТЕЉ

Камо среће, да они о том тако мисле, те би се могли надати, да ћеду се поправити – пак могло би им се који пут и кроз прсте гледати. Ал' помислите ви, толика безаконија! Толики затвор, претње и казни, па ништа! – Та вредно би ме било попљувати, ако би унапредак и једног бадавацију у вароши трпио! Људи кажу: с главе риба смрди. –

СТАМЕНА

Ах, господине, ви не знате жалостно моје стање, колико сам и суза за време моје удабе пролила! Колико бриге и туге поднела! Колико бешчестија претрпила, пак сад ко зна шта ће и од овог посла бити! – О, Боже, поред толике кућевне бриге и о њему да се старам!

УПРАВИТЕЉ

Немојте ви о њему бригу водити, он то не заслужује. Будите спокојна! Идите кући, и представите оном красном детету, синчићу вашем, гнусност пијанства, да га се вечито, као највећег зла; клони. Ми, који смо се родитељи назвали, дужни смо, деци док су још млада, шта је чесно, шта ли бешчесно пред очи ставити, и у њину душу укоренити; јербо ћемо Богу за њи одговарати!

СТАМЕНА

Ја се препоручујем!
(Поклони се, и изиђе)

УПРАВИТЕЉ

С Богом пошли!...
(Одајући)

Сирота жена, како је хуђе среће, да ни леба у кући задовољно нема! – Да јој устане отац, или мајка, шта би о стању њеном судили? – Боже мој! Како су то имућни људи били!... Да, да! – Опет поступак старца Милоја ја почитујем! Видиш како се је он и у тестаменти лепо изразио! Моје движимо и недвижимо добро желим да се прода, и у готов новац учини. – Новци пак ови у пупиларној каси да стоје, пак унуку мом’ онда, кад за њи буде, да се вруче! – Кћер искључавам из овог наследства зато, што је и сама доброга стања, изузимајући то, ако би непредвидно до каквове крајње нужде дошла, ово сиротинском попечитељу на благорасположеније остављам. – Хм! Знао је стариј Аргус, да Неши неће довека имање трајати! Он би и тастово имање спиријо био, макар да је и шест пута веће било. – Бог да те прости старче! И фала ти на твом’ овом разумном расположењу. –

ПОЗОРИЈЕ ДЕВЕТО

Управитељ – пандур с’ акцијама.

ПАНДУР

Од господина синдикуса...

(Предаје акција)

УПРАВИТЕЉ

(Прима и дуже време чисти – чуди се)

Да, да! Тако је! – Е, та ја сам мислио, да ће и друго што следовати!

– Ал’ ништа, и ово ми је по вољи.

(Пандуру)

Доведи ми из затвора Нешу сапунцију, и ковача!

(Пандур излази)

Ја сам зацело мислио, да ћеду у клопку Шевићеве поаре пасти. – Ово је чудо! Али ништа зато господин синдикус као да је моје жеље параграф цитирао.

(Седи на столицу – шмрка – појивисује акција)

Пресуда је праведна – и премда није дужност моја њима је саопштити, опет ћу да учиним, да видим само, у колико ћеду прама ње чувствителни бити.

ПОЗОРИЈЕ ДЕСЕТО

Управитељ. Пандур. Неша. Михл.

НЕША И МИХЛ

(Поклону се, и сѣтану код врати)

УПРАВИТЕЉ

Јесте л' се истрезнили, несрећни мајстори?

МИХЛ

Косподин биргермајстер! Молим – ја пиле мало пијана пак... –

НЕША

Ђаво нас однео, те... –

УПРАВИТЕЉ

Украдете кашику, и салвету? –

МИХЛ

Јесте Коспотин!

УПРАВИТЕЉ

Еј, зла нам срећа пијанице и пропалице! Свака се страст на свету пре излечити даје, пак људи много времена трошу, док их се ослободе, а пијанство је најцрње, а вами ни бриге! – Моје сте речи као неуместне сматрали, пак ето нашта вас је сопствена ваша глава навела.

(Узима пресуду и чииа им)

Слушајте! Неша Винкић родом из Ватренића окружја Шљивовачког, вероисповеданија восточног, занатом сапунџија, ожењен.

отац једног мушког детета, за осведочено његово преступлење, пијанство, лењост, а нарочито крађу, у којој је уваћен, и признао, да је са Михлом ковачем у согласију сребрну кашику и салвету у гостионици украо, по 162 параграфу законика лишава се биргерства, и, као сваки преступник у крађи уваћен, казни се са затвором у гвожђу од једног месеца дана; а потом слободан да се пусти.

НЕША

Може л' то бити господине! Ја сам стари мајстор?

МИХЛ

Фале Коспотин! Што није мене затворите.

УПРАВИТЕЉ

Михл од Рихардерниманд, родом из Брука у Германији, вероисповеданија западног, занатом ковач, ожењен... –

МИХЛ

Мој шена зове Кредл!

УПРАВИТЕЉ

(Настави)

Отац четворо деце, да се казни, као у свему равни учесник, по свима тачкама предречене пресуде Неше Винкића... –

МИХЛ

Косподин биргермајстер, ви није мени метите гвожђа, како у Неша, ви добро човек! Ја правим вама лепо ствар... –

НЕША

(Окренувши се Михлу)

Ти си ми то начинио, несрећниче! Ђаво ме с тобом помешао!

УПРАВИТЕЉ

Јест', јест'! Но треба с почетка човеку гледати, с ким ће да се дружи; и он равну с тобом судбу дели.

(Михлу)

Ви равну каштигу примате!

НЕСА и МИХЛ

(Згледају се)

Но!

МИХЛ

О, гот!

НЕСА

Само да гвожђе није!... –

МИХЛ

Ја оче цркне, коспотин'!

УПРАВИТЕЉ

(Пандуру)

Води их у апс, док господин ову пресуду и од његове стране у извршене приведе. Чућете, како његов катихисис небриге у чувство доводи. У регулаше вас треба!... – Тамо умеду сваког послом забунити. Одлаз'те!

(Они излазе забринути с пандуrom, који акџа собом узима)

Завеса сџушџа се.

ДЕЈСТВО II

ПОЗОРИЈЕ ПРВО

*Соба у Нешиној кући – Стамена на кревету седећи преде – Јоца
пored ње лекцију учи – жиљак у местио свеће зори – вече.*

ЈОЦА

Мамице, ја би спавао, ал' сам гладан!

СТАМЕНА

Сад ће соколе, доћи Паја мајка га је послала, да мало сира и леба
купи.

ЈОЦА

А зашто ви мамике не месите уштипке са сиром, као наша стри-
на? Ја би јео... –

СТАМЕНА

Меси ће мајка сутра, док мало брашна купим.
(Глади деће по челу)

ЈОЦА

Мамо, како наша стрина има пун сандук брашна?

СТАМЕНА

Има ранче! Али твој стриц не опија се, као твој отац, него чува
новце за нужне потребе.

ЈОЦА

А знате ли мамике, кад се карао баба с вама, пак вели, ако он
умре, ми ћемо просити, каже, да није мене, видели би ви, шта је
зло.

СТАМЕНА

Твој баба само онда тако говори, кад главурду вином налије, а кад се у месец дана једанпут истрезни, и то кад нема за што да пије, а он се мањи од комарца учини. Несме међу људе! Несме на сокак, него се на оскудна времена и сиротињу тужи.

ЈОЦА

А зашто пије мамице, бабо вина, кад је кисело?

СТАМЕНА

Његовом грлу није кисело, кад га толико може ди гута, њему је у свако време све једно, ако ће ракија бити после вина, или вино пре пива. Он никад не бира време, нити гледа кад је јутро, кад ли је вече.

ЈОЦА

Ала је горко мамице пиво! Знате ли, кад ми је баба дао силом да пијем, пак сам тео да бљујем мамице! Како то бива, да вино и ракија у главу уђу?

СТАМЕНА

Ракија и вино, сине, не могу у главу да уђу, на пример тако: као кад један суд водом налијемо, но она снага од вина происходећа, и киселина од стомака у пари дигне се, и забуни главу тако, да човек пијан постане.

ЈОЦА

Ја нећу никад да пијем вино и ракију!

(Дружим њоном)

Кад ћеће ми даћи мамице, да обучем нове њанџалоне? Ја кад видим ѓосџодин' уйравийшеља, одма ћу да ѓа у руку њољубим!

СТАМЕНА

У недељу ћеш, соколе, обући, пак притом да се и у будуће добро учиш! Видиш како је добар господин, и поклатио ти нове чак-

шире! – То је сигурно он зато учинио, што је чуо да си прилежан, и да се добро владаш. Ми смо сироти, не можемо њему ову љубов вратити друкчије, разви ако га узпочитујемо, и честно предустре-тамо.

ЈОЦА

Све кажу – да наш баба није поштен, што ракију и вино пије. Ја нећу никад мамице да пијем, баш никад!
(Чиња радосно лекцију учећи)

СТАМЕНА

Сине, да ти мајка каже, каква зла од пића произлазе.
(Дејте њој јаје внимателно)

Један човек, који до таквог стања дође, као што је, на пример, твој баба био, ако се пијанству преда, размази се леношћу, и свој пос'о пренебрегне. Њему је онда све тешко. Он помисли, да ће и онда његово кућевно благостање цветати, ако сам свој занат и не руководи, но калфама повери. Но у том се јако превари зато: што саме калфе, знајући да им је мајстор лењ, без сваке бриге до по дна спавају, пак и не старају се, да ће их ко укорети, ако ћеду још и пораније посао оставити. Опимињешлисе, како је и нама лане због непажење момака толики сапун искипио? Ето тако сине занат пада!

ЈОЦА

А зашто не кажете баби да ради, пак да добије новаца, да ми купи псалтир?

СТАМЕНА

И да му кажем ти знаш како би ме послушао. – Њему је алат несносан. Он би се волео врела гвожђа преватити, нежели њега, да што заслужи.

ЈОЦА

Е, мамо, како је мени жао, што сад немамо калфе. Боже мој! Боже мој! –

ПОЗОРИЈЕ ДРУГО

Стамена – Јоца – Паја доноси сир и леб.

ПАЈА

(Ућлашено)

Мајсторице! Ево иде мајстор, и с њиме Михл. Још би вам штогод казао, али нека послећу –

(Пружи јој сир и леб)

сакрите! Тек што нису дошли – пијани су оба двојица.

СТАМЕНА

Јој, жалостници мени. Зар су већ опет пијани?

(Прима сир и леб, и сакрива под поњаву – поодсџакњује жиљак)

А шта је то Пајо! Што велиш, да имаш да ми кажеш? Они ако су пијани, нећеду скоро доћи!

ПАЈА

Оћу да вам кажем мајсторице! Мајстор наш иде с ковачем, а ја лагано за њима, они мене нису опазили, него се разговарају тако гласно, да се све чути могаше. –

СТАМЕНА

(Љубојийно)

А шта су говорили?

ПАЈА

Вели ваш мајстор Михлу: Још данас Мили, да идемо код Мишка цреварара, да поделимо оно мало крајцара, што смо од Шевића задобили. За тим поче господара Шевића псовати, говорећи: Ах, Шевићу, срећа твоја, што више у дућану било није, а ти би и дан данашњи арлукао. Знам да и ти ниси баш стекао, него ти се је од кудгод превалило: људи слушају, и смејући се говору: ето како ће ђаво да их однесе. Нису много мајсторице покрали, 200 форинти у банкама О, ал' ће да буде комендија, ако дозна господин управи-

тељ; оће да се дими Михлу тур, а богме не знам шта ће и од нашег мајстора бити! –

СТАМЕНА

Немој, Пајо, ником казивати, шта си чуо.

ПАЈА

Ја нећу! Ал' шта то помаже, кад зна и Бог и турски поп? Они пијани вичу сокаком, и један другог дижу. – Наш мајстор некако поклизнувши, на апотекарски врати фењер разби, те га калфа богме онде добро и измаза!

(Смев се)

А Михла ковача Никола берберин свог је нагаравио –
(Гројом смеје се)
изгледа као сушти ђаво!

СТАМЕНА

Нека, баш фала апотекару! Као да сам га ја научила.

(Мисли се)

Боже, Боже, шта ови људи мисле, да ће од њи напослетку бити? –
Какав је Шевић, и децу ће им продати, док се не наплати. Нешо,
Нешо, од Бога да нађеш, што ти мене упропасти!

(Плаче)

ПАЈА

(Узима мейлу, и чисти собу, и једнако на враџа зверу)

Еј, Боже, само да ме неће бити!

ЈОЦА

Дајте ми мамице леба, ја сам гладан!

СТАМЕНА

(Откида испод поњаве сира и леба, и даје деишеју)

Ако ти дође отац, а ти се сакри, да не види да штогод једеш!

ПАЈА

И ја сам гладан, нисам данас још јео, само оне гомбоце јутрос.

СТАМЕНА

(Кројко)

Чекај, Павле, да видимо, оће ли ти мајстор управо кући доћи. А ти знаш, ако дође, и застанете једућа, да морамо му вечеру за Михла изнети; ако ћемо из камена избити.

ЈОЦА

Мамице! Јесте ли ви гладни?

СТАМЕНА

Једи ти ранче! Немој се за мајку бринути!

(Павлу)

О, Павле, шта ми каза! Бог зна шта из тог још произићи може. –

Чује се луџа и вика на врати – Јоца намакне поњаву на главу – Стамена поспакњује жијак – Паја оставља мејлу и узврдао се.

ПОЗОРИЈЕ ТРЕЋЕ

Стамена. Јоца. Паја. Неша води везано цеоном марамом своје исејо. Михл ијан и гарав за њима сјуја.

НЕША

Никога живога нема! Ај, све да се по кући покраде! Како газда један месец ту није, све иде наопако!

СТАМЕНА

Та ето, Нешо, ми смо сви овде. А шта ће да се покраде, кад у кући ништа нема?

НЕША

Мумлаш и гунђаш, а муж да ти страда? Камо свећа пред мене?
Кад газда кући долази, треба све да је на нокту!
(*Посрће*)

СТАМЕНА

Немам зашта ни леба за дете да купим, а камо ли свеће. Кад је у
твом дућану било, ниси знао штедети, него кад ти дође ћуд, а ти
по тридесет наоколо по соби попалиш.

НЕША

Познајеш ли ти Нешину песницу? –
(*Љуља се њијан*)
Зато сам и добио сад овака пријатеља
(*Показув на Михла*)
који ми у нужди помаже.

СТАМЕНА

Красног си стекао пријатеља! Видиш како је леп!

МИХЛ

(*Неши*)
Ја би тучила на него.
(*Седа на сџолицу и ѓлавом врџи*)
Оно хунсфуте бандуре, веже мене са ланац, како псете.
(*Пиџа руке*)
једно гробијан!
(*Неши*)
Гледај како боле мене!

СТАМЕНА

Право је имао да те веже, видиш како се одма с бојем хвалиш?
Цигани се обично бију, а честни не!

НЕСА

(Исцїусїивши їсетїо ваби їа їрсїїима їуцаїући)

Перван! Перван! Перване брате мој! Перване соколе мој! Ти, ти пре трчиш пред мене, него моја жена. Пријатељи моји верни!

(Љуља се и осврће, да седне на сїолицу)

Оћеш Михл да играмо карти?

(Седа)

МИХЛ

О, јо!

(Сїамена узима метїлу, и истїерује їсетїо најоље)

НЕСА

Што јуриш то псето, ти Стамена? Е, ајд, ајд! – Волим ја њега него све вас! Видиш како ми је веран? – Нађи карте, док нисам устао! – Сад ћеш да страдаш, као Михлова Кредла, што није хтела у кућу да нас пусти, да спавамо! Ај, поганијо женска, како ме једиш!

(Дрема)

МИХЛ

Неше! Ја оче ручај. Ја кладне!

(Усїав са сїолице, и дрма Нешу – Неша дрема)

Јесте тебе боле рука и нога Неше?

НЕСА

Ај!

(Оїетї дрема)

СТАМЕНА

(Михлу)

Камена ћеш загристи – зар буд' си ми толико пута бој проузроковао, опет да те **нараним?**

МИХЛ

(Сѝамени)

Шути!

(Пева)

Дорт унтен
Дорт Обен
Дорт танцен
Ди Швабен
Мит кленстн
Луст Гајген
Мит Грестн
Дум бум

(Седа)

НЕСА

(Пробудивши се)

Виват! – Дај вечеру Стамена, пак после тражи карте!

СТАМЕНА

Шта је теби Нешо? Та ти добро знаш, да у кући ништа немамо, а и оно мало, што је било, за овај месец твога затвора све је потрошено.

НЕСА

Е, да си ти мој пријатељ све би било, него си ми прави душман!

(Удара њесницом у асѝал)

Ти да си мени добру рада, ти би послала по шегрту још данас ону моју нову капу, да прода Чивутину, кад знаш да ћу данас доћи.

(Скида своју с ѓлаве)

Ова може још много да ме служи.

СТАМЕНА

А није л' ти брат купио нову, да ту издрпану променеш?

НЕША

Ја кажем теби тако; нећу ја да се стидим, кад ми човек у кућу дође. Знаш ли ти шта је поштење? – Сад камо ту вина, пива, макар и ракије! – Пак још ни вечере! – Одма наћи, док нисам устао! Ти си мој душман! Недаш ми с пријатељи ни прочастити се. Море, та ти не знаш да ћеш да будеш самном срећна. – Чекај сутра новаца као плеве пак, да видиш части. – – Сакривај ти од мене, сакривај! –

СТАМЕНА

Никад ја од тебе ништа сакрила нисам. Ако сам кад и то учинила, за љубов је детета било, да ми твоје којекакве вуцибатине не поједу оно, што ја знојем заслужујем. Ето какво ти је друштво!
(На Михла указујући)

МИХЛ

(Бићи са сѝолице)

Прат' Неша, ја оче иди на моја куча, ја оче дај броцес на твога шена. Оно кажи ја вуцила батина, ја само носила у арест гвожђа, Оно биргермајстер није поштено човека, оно кажила твога шена све јо! Ја видила њега у канцеларији.
(Срди се)

НЕША

(Усѝаје, и хваѝа ља за руку)

Брат Михл, зар ти самном да се мразиш само због моје жене? Оћеш ли ја да је бијем, а ти да бројиш?

МИХЛ

Торбе!

НЕША

(Полеѝи Сѝамену да ухваѝи, и ѝадне. Сѝамена ѝобежне найоље крсѝећи се)

Ах, та ко јој каза те утече, ал' сам мислио да је бијем!

МИХЛ

(Оће да га дигне, ал не може)
Ајд, Неша, ајд Неша! Ја оче иди кучи.
(Пође к врајиима)

НЕША

(Полако усџајући виче)
Михл, стани да пошљем шегрта, да донесе вина.

МИХЛ

(Осврнувши се)
А, ти купиш два холба вина?
(Седа на сџолицу – засџи на асџалу)

НЕША

Да како!
(Павлу)
Павле, иди Мити, да ти да три олбе вина.

ПАВЛЕ.

Којем Мити, мајсторе?

НЕША

Код Соколовића, код Три славине.

ПАВЛЕ

Дајте ми новаца.

НЕША

(Тражи њо џејови)
Иди тако.

ПАЈА

Неће ми хтети дати.

НЕСА

(Замене)

Сад ћу те по звезди, – шта је теби за новце стало? Шегрт треба да слуша мајстора, ако је рад да занат научи.

(Паја узима једну велику чуџуру, и одлази)

Ајде Михл да играмо карте. – Гди ћу сад да нађем карте?! – Ал’ ако их буде Стамена бацила у ватру – што ћу да је бијем! Она мени све узнос иде.

(Усџаје са сџолице, џражи карџе – џрѓне крај џоњаве с кревеџа, и нађе сир и леб – обрадује се)

Михл! Михл! Ево вечере, устани да вечерамо. Мој жена не уме да нађе – што ти је лењо, лењо. А видиш како је нађем.

(Врџи џлавом)

МИХЛ

*(Из сна)**Преферанц!**(Удара џесницом у асџал)*

НЕСА

(Михлу)

Оћеш да вечераш? Моја жена је била сакрила овај сир.

(Даје му)

МИХЛ

Ја би тучила на него.

(Узима сир и жваће)

ПОЗОРИЈЕ ЧЕТВРТО

Пређашни – Паја са џразном чуџуром.

ПАЈА

Мајсторе! Мита неда вина, каже да сте му још 17. форинти и пол’ дужни.

НЕША

Кажи, има мајстор госте.

ПАЈА

Не мари он за ваше госте.

НЕША

Иди мом побратиму Недељку.

ПАЈА

Оћете ли ми сад дати новаца?

НЕША

Иди и без новаца, кажи, мајстор ће платити.

ПАЈА

Неће ми дати, те ћу опет празан доћи.

(Одлази)

НЕША

(Михлу)

Михл, знаш шта ћемо да радимо? – Сад да вечерамо, пак да идемо мало код Гаче торбара да пијемо, он је данас његов виноград продао.

МИХЛ

Ај, ја нече иди. Оно Гача хунсфут, Оно ребелиант, Оно удри мене.

НЕША

Пак после да идемо код Мишка, да поделимо оно мало новаца, ето је веће прошло месец дана. Ала ћемо да пијемо!

(Криви кају)

МИХЛ

Ја бојим од оно наше биргермајстер, оно оче тучи мене.
(*Врџи џлавом*)

НЕСА

А, Михл то не може да буде, ко ће њему да каже? А наше тајне није лако дознати. – Ал’ јеси л’ видио, како сам забунио синдукуса? Баш није могао ни у чему да нас увати. – Памет море, па памет!
(*Куца се њо челу*)

ПОЗОРИЈЕ ПЕТО

Бивши, Сџамена улази њолако у собу – узима сир исџред Михла.

СТАМЕНА

(*Срдиџо*)

Ви кад сте пијани, ваљда сте и сити. А ја с дететом окусила нисам. То сам ја за дете и мене купио, а не за тако честно друштво.

НЕСА

Је л’ тако Стамена, ти да мој разговор прекидаш, и код човека ме срамотиш?
(*Усџреми се да је увати, и џадне, а она најоље са сиром џобежне*)

СТАМЕНА

(*Говори на враџима*)

А шта ти фали, те си се помамио? Зар сам то од тебе заслужила? Осрамотила сам те? Истина честно друштво и јесте: пијаница и пропалица.

(*Виче на Михла*)

Одма се ти поштени мајсторе из куће торњај! Свему си тому ти крив.

НЕСА

(Виче Михла)

Михл! Михл! Фришко ме дигни. Да ми није зло, ала би је тукао. –

МИХЛ

(Пошавиши да га дижне с 'урва се љреко њега)

Ао, ве, сапрлот!

ПОЗОРИЈЕ ШЕСТО

Бивши. Паја долази с љразном чуљуром.

ПАЈА

(Крсљи се – за себе)

Кој враг, шта им је сад опет!

НЕСА

Павле дај руку, и преправи пиштољ.

ПАЈА

(Пружају ћи му руку)

Кога ћете да убијете мајсторе?

МИХЛ

(Ваља се)

Макрац, јеси донела вина?

ПАЈА

Попићеш муњак, неда богме ни овај без новаца. Пита ме имам ли штогод, да му у залогу оставим. –

НЕСА

Пак зар' тако он биргера чествује?

(Осврће се љо соби, и видећи да једно мољовило женине љређе о

чивији виси, скида ља, и њружа Павлу)

Ево Павле, носи ову пређу тамо – али чуј море! Ако кажеш Стамени, одрађу те бојем, Јеси л’ ме разумео? –

(Павле њрима њређу и њолази)

Јеси л’ чуо Павле, овако ћеш казати: мајстор има једнога стра-
нога госта.

ПАЈА

Добро, добро.

(Излази с чуђуром)

МИХЛ

(За њим)

Донеси макрац тобре вине!

(Усђаје – кађа му сђада – он је међе њрођивно на љлаву)

Неша, ја мусим сутра ајинемењ, ја полестна. –

ПОЗОРИЈЕ СЕДМО

Бивши. Сђамена сусређа Павла, и узима њређу.

СТАМЕНА

Голи сине, оћеш и пређу у залогу да даш, а гађа немаш. Неда
Стамена више да све по твојој вољи буде.

(Излази ођетђ најоље)

НЕША

(Ђуши Павла)

Јесам, ли ти казао, да не казујеш ником, ха?

ПАВЛЕ

Ја нисам, мајсторе, још ни изишао напоље. –

НЕША

Е, па нека пређа – а ти оди скини ми чизме, пак носи, а ја ћу се су-
тра с меанцијом разговарати, како он може моју чест да вређа! –

МИХЛ

Ја нече да дај моја чизма.
(Врџи џлавом)
Ај!

ПАЈА

Дајте, мајстор' Михл, ваше су целе.

МИХЛ

Ај, ја нече.
(Седа на сџолицу)

НЕСА

(Седа. Павле му свлачи чизме)
Пајо, јеси ли ти био, кад ме је свалила твоја мајсторица?

ПАЈА

Јесам, она вас није свалила.

НЕСА

Јесте. – Пак како сам изгледао?

ПАЈА

Као господин Проданов лав.

НЕСА

Бубо, и ти ми знаш штаје лаф.

ПАЈА

Не л' воденичар Григорије доноси на једном брашно? Има још
два у воденици.

НЕСА

Море, па оно су магарци.

ПАЈА

Тако! – А ја сам мислио, да су лавови.

НЕСА

Ајд, вина донеси.

(Паја с чизмама излази)

Сваког ђавола зна овај мој шегрт. –

МИХЛ

Како мене зло глава.

(Држи се за главу)

НЕСА

Оди Михл да играмо карти.

МИХЛ

Ајд ди де, халберцвелф! Ођиш?

НЕСА

Ођу.

*(Пође да иџражи карџе – иџрџне с деџеџџа џоњаџу, коџом је џокри-
вено било – заџледи се у деџеџе)*

Море, зар ти не читаш лекџију? Устај да ми кажеш шта си научио
за овај месец, док сам ја у другом послу био. И ови наши учитељи
како да владају, да Бог сачуџа. Они не вреду оно што поџеду.

(Шџџрџа)

ЈОЦА

(Узевши књиџу чиџџа)

Умастити лице једем и... и...

НЕСА

Неђу то, ово, ово.

(Показује иџрџџом у књиџи)

ЈОЦА

(Чиџџа)

И вино веселит сердџе човека, умастити лице једем, и хлеб
сердџе човека укрепити. –

НЕША

Право, да те Бог живи.

(Глади дејше по челу)

Е, фала Богу. – ПреблагИ Бог! – Ето, гле, само од сад да ми каже когод, да је грех пити вино, пиво, ракију и розолију, главу ћу му разбити!

(Умсћивује)

Хм! Хм! И Бог зна шта је за људе, море, а жена моја неће да зна. – Ала ће она један пут да се дими!

(Михлу)

Михл, јеси ли весео?

МИХЛ

(Пева)

Вивла вивла вивла ва,

Вивла компагнија!

Вивла вивла вивла ва,

Вивла компагнија!

Трала ла! оп са са!

Тра-ла-ла! оп-са-са!

Вивла компагнија!!!

НЕША

(Виче)

Урра!

ПОЗОРИЈЕ ОСМО

Бивши. – Паја носи ѿуну чуштуру вина.

НЕША

Јеси ли сад добио Павле?

ПАЈА

Јесам!

НЕСА

Видиш како се чест мој чува!

ПАЈА

Не знам то, но чини ми се, да су више за чест ваши чизама учинили, јер како видите да су ту, одма скочише, пак наточише.

НЕСА

Скочише, пак наточише, ал' чије су чизме мој брајко!

(Виче Михлу)

Михл, ти пиј вина, а ја идем на таван, да тражим, шта ћемо вечерати.

(У њојласку)

Знам ја шта ми ваља с тавана скинути.

ПАЈА

Мајсторе, мајсторица је потрошила онај пекмез, што је у оном зеленом лончићу био.

НЕСА

Магарче! Зар ћу ја пекмез да једем? Пак како ћу после вино да пијем? Идем ја ораја да тражим; знам ја гди је Стамена ону кесу сакрила. Пиј Михл, сад ћу ја доћи.

(Излази)

МИХЛ

(Дремајући)

Тобре, тобре. –

ПАЈА

(Присјућа Михлу)

Мајстор Михли, би л' ви сад пушили?

МИХЛ

Ја оче.

ПАЈА

(Извади из недара једну лулу с крајиким камишол, и даје Михљу)
Ево, мајстор' Михли!

МИХЛ

(Узимајући)
Фале Паја!
(Пали на свећи – љуши – закашље се – кија)
Макрац, ти метиш баприка. –
(Оћеи кија)
Хунс
(Кија)
фут.

ПАЈА

(Смеје се)
Шта је мајстор Михли! О, та ко вас је тако гаром намазао? Оћете ли да вас убришем?

МИХЛ

Дај Паја једна кљдала.

ПАЈА

О, оћу мајстор' Михли!
(Доноси му огледало)
Видите ли како сте лепи.

МИХЛ

(Огледајући се)
Оно хунсфут барбирер мажи мени на нос. Бриши мене Паја!

ПАЈА

*(Извади нејримејно из жишка ġара, и почне ġа испод носа ма-
зати)*
Тако видите ли како је вас лепо бришем? –

МИХЛ

Макрац!

(Пиџа нос)

Ти метиш мени лој у мој нос, хунстфут!

ПАЈА

(Смеје се)

Мајсторе, чекајте да вас убришем.

(Пође к њему)

МИХЛ

(Гури га од себе)

Марш шпицпуб!

(Пиџа нос)

ПАЈА

Мајсторе, е немојте да се срдите!

(Напоочиму чашу вина)

Пијте мајстор Михли, пијте.

МИХЛ

(Осуши на искај чашу)

Ја не може, Паја, мене зљо глава.

(Пиџа главу)

Дај, Паја, мало фода на моја клавира!

ПАЈА

Таки мајстор' Михли бићете служени.

(Донесе крчаг и почне му сипати на главу воду)

МИХЛ

(Бији)

Хух! Ти макрац! сипаш фода у мој панталон-хозн? Ти једно опешенака, гледај како мене мокро леђа!

(Пиџа се)

Ту велишер ниманд!

ПАЈА

(Брзо му најџочи вина)

Мајстор Михли! Е, то је ништа, пијте ви вина!

(Пружи му)

То ће се осушити. – Мајсторе, ала сте нам сковали леп сацак!
Лепо ви радите, много боље од Симе ковача.

МИХЛ

(Прима чашу и исџрази је)

О, хо! –

(Седа)

Ја тобре ради, ја много ради.

(Шџуца му се – дрема)

ПОЗОРИЈЕ ДЕВЕТО

Пређашњи. Сџамена доџрчи.

СТАМЕНА

Пајо, иди молим те на таван, од кад онај по тавану са свеђом тумара; бојим се куђу ће запалити.

ПАЈА

Он ораје тражи.

(Оџрчи најџље)

СТАМЕНА

(Сама за себе)

Управо као што треба!

(Михлу)

Зашто ви мајсторе не идете вашој куђи, но недате мира ни мени ни мом детету, а и целој куђи?

МИХЛ

Ја нече! Како твоје Неша за моје куча руча, и на моје куча спава?

СТАМЕНА

(Оћази мокру земљу под њим, загледа се)

Јао, жалосној теби Стамено! – Та овај се...! Молим те, мајсторе, одлази ми тако из куће, и то овај час.

(Узима га за раме, и ћера најбоље)

МИХЛ

Ти фештица једно! Није тераш мене!

СТАМЕНА

Ти си прави вештац, вукодлак и смук, торњај се одма из моје куће.

МИХЛ

Није тучеш мене.

(Ћији јој к очима, и изврне се ћијан са сћиолицом заједно)

Ао сапрлот!

СТАМЕНА

(У ћоласку)

Скрао се швабска траго!

(Излази)

ПОЗОРИЈЕ ДЕСЕТО

Бивши. Неша сћуија са кесом ораја. Паја носи свећу.

НЕСА

Еј, Михл! Шта је то од тебе?

МИХЛ

Неша, дигај мене, твој шена удрила на мене.

ПАЈА

Сирома, ала га је уватило вино.

НЕСА

Магарче, зар кад се човек мало развесели, одма је пијан? Е, пси-но! Дигни човека.

ПАЈА

(Дизајући ља)

Седи мајсторе Михли!

МИХЛ

Паја, немој мени метиш ладна вода.

ПАЈА

Не бојте се!

НЕСА

Лупај, Павле, ораје, и точи вина. Видиш како твој мајстор зна, шта ће за вечеру. Сад доста свашта, а твој мајсторица није кадра да нађе. Треба њој Сретин каиш. – Мајстор море, па мајстор. Нема без мене ништа. Еј, поживи ме Боже, да још уредим моју кућу, пак макар одма умрео. –

ПАЈА

(Луњајући ораје)

Једите, мајстор Михли!

МИХЛ

(Гледи ља исљод очију)

Ти хунсфут метиш мени вода.

НЕСА

(Пева)

Лепо ти је,

Лепо ти је,

Лепо ти је под ноћ погледати;

Гди Господа,
 Гди Господа,
 Гди Господа рујно вино пију.
 Њима служи,
 Њима служи,
 Њима служи Ружица девојка. –

МИХЛ

(Пева)

Пије вина,
 Пије вина,
 Пије вина много Господаре. –

(К Неша)

Певај ти Неша! Ја полесна.

НЕША

(Ойеџ њева)

Њима служи,
 Њима служи,
 Њима служи Ружица девојка.

МИХЛ

(Виче)

Фиват!

ПАЈА

(Подвикује)

Ихуху!

ПОЗОРИЈЕ ЈЕДАНАЕСТО

Бивши, Сџамена сџуџа.

СТАМЕНА

(Поџлашена и несџокојна)

Еј, тешко вама, и вашој песми! Певате, а не знате какови су
 девери по вас дошли.

НЕСА

О, госпођо! Ти ли то говориш? Оидер мало ближе
(*Кашље поносијо*)
да те питам, како се муж поштује, и гости дочекују.

ПОЗОРИЈЕ ДВАНАЕСТО

Бивши, и Пандур с ѓвожђем.

ПАНДУР

(*Окренувши се сѓражи ѓовори јасно*)
На врати стојте, и никог напоље не пуштајте.
(*Присѓуѓа к Нешу*)
Мајстор Нешо, пружи овамо ноге.

НЕСА

Шта је то, брат Лазо, од мене? Та ја сам у великој чести. –

ПАНДУР

Шта је од вас, то ја не знам, ви ћете најбоље знати.
(*Окива ѓа*)
Моје је само да вас по заповести окујем, и у апс водим, а што се
осталог тиче, питајте Шевића.

НЕСА

(*Невесео*)
Знам, знам, ал' тако је, кад човек непријатеља има. – Сутра ћу ја
то тражити.

МИХЛ

(*Полази полако к враѓима у намерењу да напоље уѓече – сѓра-
жа виче на њеѓа*)
Ху, много бандуре!

(Седа оћети на столицу и отпискује чутуру с вином)
 Неша, ја неће пиј вина. Неша, ја оће иди кучи.

ПАНДУР

Еј, мајстор Михли, почекај мало, имаш посла.
(Присіуїа с друґим гвожђем к њему)

МИХЛ

Ја нече иди у арест.
(Почне се бацакаїи ноґама)
 Ја оче протестирн! Ја оче фишкал!

ПАНДУР

(Оковавши и неґа)
 Протестирај ти ком оћеш, а за сад полаз'те оба двојица.
(Они полако укрочани излазу, а пандур за њима)

СТАМЕНА

(Склоїивши руке забринуїа говори Паји)
 Право си ти Пајо мени казао, да ће Нешу опет зло да постигне.
(Брише очи)
 – Иди полако за њима, види куд их одведоше.
(Паја излази)
 О, Боже, шїо ми се ноґе од сїра йрекраїише, и језик завеза.
(Оїети йлаче)

ЈОЦА

Мамице, а куд одведоше бабу?

СТАМЕНА

Не питај срце моје! – Видила је мајка, да његово пијанство неће му на добро изићи.

Завеса сїуїиа се.

ДЕЈСТВО III

ПОЗОРИЈЕ ПРВО

Стамена шије код асијала. – Паја моја конце.

ПАЈА

Зашто ви мајсторице жалите, и често помињете мајстора, кад је он толико ваше руво и платно продао и пропио? Таквог сам ја једног тетка имао, који је исто тако с неком мојом тетком Петријом поступао, док једном на послетку није и главом платио. Један пут пође пијан с даће, и нехтеде управо својој кући да се тепа, но отиде на пенџер некога сувачара Николе, и са женом његовом нешто разговарати почне. Сувачар, коме су мало пре лопови женин сандук провалили, и аљине покрали, осети, довати пушку, и стане викати: стој, који си. – Тетак мој почне ћутајући бегати, а онај ти пушком опали, те он о ледину – пак и недиже се. Кад је моја тетка то чула, а она је рекла: Шта је тражио, то је и нашао – нећу да га жалим, зашто није одма кући дошао, пијаници боље што и не треба.

СТАМЕНА

Ал' је Павле, Неша пре добар био, док је занат свој поштено радио, но од кад се поче онај злосрећни ковач, и њему равни овамо довлачити, Неша измену се, и чисто фантазира.

ПАЈА

Мајсторице, ја сам мислио, да код вас и калфом постанем, пак макар вас једну годину бадава служио, а сад морам да вас оставим, и да идем. –

СТАМЕНА

Ти си Павле млад, наћићеш себи и другог мајстора, пак ако се добро узвлдаш, бићеш срећан човек, али овамо је зло, што ме је

неизбежима сиротиња окупила, пак не знам куд ћу да се окренем, и како да проживим.

ПАЈА

О мајсторице, тко би се надао, да ће време доћи, да ви другом радите, и отуд раните се, код онолика добра вашег, што сте имали.

СТАМЕНА

(Уздихе)

Тако је донело време, Пајо!

ПАЈА

А какво је оно писмо мајсторице, што сам вам из пиваре донео?

СТАМЕНА

Оно писмо, и њему подобна цепају срце, и чину ме невеселом.

ПАЈА

Зашто?

СТАМЕНА

Зато, будући ми пише пивар, ако му не пошљем 21. форинти и 14. крајцара, што је Неша за пиће дужан остао, моје минђуше, које се за тај дуг од пол' године код пивара у залози налазе, нећу ни добити, но бићу принуђена доплату до 36. форинти за њи примити; јербо толико су уцењене, и њи се потом одрећи.

ПАЈА

Каже ми шегрт Пере сарача, да су јуче господа продали Михла ковача краву, и теле.

СТАМЕНА

То је чудно, видиш Павле, онај Михл, оно ти је права лисица. Он је био пун лукавства. Он по цели дан ждере, а никад, као што други кажу, не плаћа. Он се уме увући у друштво, и свуд муфте

нађе. Његова је жена паметније од мене поступала. Једаред, приповедају ми, да јој се Мишко цревар нешто упоран показао, хотећи силом у кућу њену ући, које и учини, а Кредла подговори шегрта свога, те ти овај Мишка кад кући пође, с тавана помијама полије тако, да му је и сутрадан лајбер од шаргарепе умазан био. Тако ти више не уђе он у Кредлину кућу.

ПАЈА

Оће богме она црвенокоса. – Само да наше штогод не продаду; чујем да је и наш мајстор много дужан остао.

СТАМЕНА

(Уздихући)

Камо среће да није.

ПОЗОРИЈЕ ДРУГО

Бивши. Јоца долазећи из школе љуби мајтер у руку.

СТАМЕНА

Жив био Јоцо, а што су ти црвене очи. Ти мора да си плакао, кажи матери, ко те је увредио?

ЈОЦА

Нико ме није дирао мамице, него видио сам бабу нашега, како окован чисти онај олук, што преко пијаце тече. Мамице, и онај ковач, што све с бабом иде, окован је; има их још, оне не познајем, пак ми је жао, како сиром баба чисти; а опет ми се деца подсмевају.

(Таре очи – осћавља књиџе)

СТАМЕНА

Немој ти сине зато плакати, но нека ти свагда данашње стање твога бабе за науку и пример служи.

(Дејше слуша)

Увек се труди, и гледај да можеш сваку прилику избећи, који би те на какво преступљење навести могла. Прама старији буди послушљив, и покоран. Од свега онога чувај се, што би ти стари људи казали да није добро, послушај их, и скоро ћеш искусити, да су ти њини совјети и поученија на велику ползу служила. Кад ти старији што забрани, држи оно као светињу, немој мислити својевољно, да се оно само јединствено твом' неудовлетворенију клони. Детињска су расуђенија као млада лоза и зелени пупољци. Буди у науки и поведенију одличан, да можеду људи рећи: Није пословица она основна “куд ће ивер од клале”.

ПОЗОРИЈЕ ТРЕЋЕ

Бивши, и Пандур сџуџа.

ПАНДУР

Помози вам Бог, мајсторице!

СТАМЕНА

(Усџаје)

Бог вам добро дао.

ПАНДУР

Како вас здравље служи мајсторице?

СТАМЕНА

Са здрављем да рекнем хвала Богу, а уосталом знате сами како је.

ПАНДУР

Тако све у свету иде, шта ћемо? Притом да вам и ово саопштим, ја сам одређен од племенитог магистрата, да у вашу кућу дођем, и све котлове, ради исплате дуга мајстор Нешиног, покупим и са собом понесем.

ПАЈА

Ја сам однео порцију у магистрат.

(Сѣамени)

Знате ли мајсторице, кад сте продали свилу и ваш стајаћи иберок?

ПАНДУР

Шта ти знаш, ово је за меанџијски дуг, зар не чујеш?

СТАМЕНА

(Почне љлакаџи)

Милим вас, брат' Лазо, кажите нема ништа, Неша је све пропио.

ПАНДУР

То ја не смем учинити за главу.

СТАМЕНА

Слатки брат Лазо, оставте ми бар котао, да се опрати могу.

ПАНДУР

Не може бити мајсторице, мени је жао, и незнате како ми је жао.
– Ал је заповест, да све носим; а ви знате да човек у дужности све
чинити мора, ако ће и свом нарођенијем брату бити.

ПАЈА

(Намиџујући Сѣани)

Господар пандур, идем ја да донесем котлове. –

(Излази)

ПАНДУР

О, и ја морам онде бити.

(Излази за Пајом)

СТАМЕНА

О часу!

*(Брзо вади исѣод кревеџа један мали коџлић, и меће ѓа у кревеџ
џод сламарицу)*

Боже! Боже! – Шта ћу још да сакријем. – Бојим се да ми и сандук не отворе. –

ЈОЦА

(Кроз њлач)

Ајде да кажемо да смо изгубили кључ.

СТАМЕНА

Ако је наредба и у смотренију сандука учињена, то ће се мало за кључ питати.

ЈОЦА

Јао моје панталоне!

ПОЗОРИЈЕ ЧЕТВРТО

Бивши. Пандур носи једну џејсију и коџао. – Паја за њим стиујајући на Стамену намигује.

ПАНДУР

(Осврћајући се њо соби)

Ја не знам, магистрат је јамачно мислио, да ће више бакра бити, овим се не може дуг исплатити.

СТАМЕНА

(Хуче)

Имала сам, жалосној мени, пет велики котлова, кром толики тенџера, али им свега Неша за душу. Ништа вам друго немам брат' Лазо. Од сад не знам у чему ћу за прање кошуља воду грејати.

(Плаче)

ПАНДУР

О људи покора, гди човек кућу спири.–

ЈОЦА

(Завирујући у њејсију)

Мамо, а у чему ћемо сад питу месити?

ПАНДУР

(Смеје се)

С Богом остајте. Ја ћу казати како је овде.

(Излази с коџлом)

СТАМЕНА

(Прсије кришећи)

С Богом пошли.

(Испраћу га до враћа)

ЈОЦА

Мамице! Он сад носи калајцији тепсију?

ПАЈА

(Стамени)

Ону нашу мали кастролу, како се сагну, а ја у фуруну с њоме.

СТАМЕНА

Ми немамо никакву кастролу.

ПАЈА

Ону жуту, зар не знате?

СТАМЕНА

Еј, та ваљда шерпењу, тешко си га мени!

(Излази)

ЈОЦА

(Паји)

Ти си луд, како би ти бацао шерпењу? Пак ако се буде разбила, у шта ћемо млеко варити?

ПАЈА

Јешћеш скоро млека – да не баџим, него да Пандур однесе? Кад је твој отац луд, ја му нисам крив те је попио, болан! Толике котлове, тенџере, тепсије, шерпење. Ено остао је само саџак и рендо, што се рен струже, бар да је и то прогутао, пак сву кућу да уреди.

ЈОЦА

Оћу да те кажем, Мамици, што тако псујеш мога оца.

ПАЈА

Да има памети, пак и она да га псује.

ЈОЦА

Па зар ниси луд, кад си бацио од земље шерпењу да се разбије?

ПАЈА

Ђути, ти не знаш ништа. Ко ће у стра/х/у да позна, јел' од земље, ил' је од бакра?

ПОЗОРИЈЕ ПЕТО

Пређашњи и Сџамена улази.

СТАМЕНА

(Улазећи одџовара)

Не знам ја за то, пилисте заједно, пак ја за вас да плаћам? Пропалице светске!

ГЛАС

(Сџоља)

Виш – виш – виш мајсторице, плати мени виш – ја ћу виш – тебе да тужим виш. –

СТАМЕНА

Иди ти тужи оног, с ким си заједно ждерао, бар' ће суд видити, да си и сад трезан.

ГЛАС

Ја, ја виш – виш – оћу да ми даш виш – 17. форинти и по' виш – ја идем да те тужим виш. –

СТАМЕНА

Иди.

(Пође замишљена њо соби)

ПАЈА

(Гледајући на враџиа за чујеним)

Ха-ха-ха! Глед'те како се сатре преко оног валова, што пилићи воду пију! Ха! Паде – хе-хе-хе! Какав му је тур! Хо-хо-хо! Спадоше му чакшире! Исти Михли убио га Бог. Ха, дочепа се врата, оде у мутну Марицу. – Ала да сам знао, пак да нашу Зељу пустим, што би му скројила димлије!

СТАМЕНА

Отражак светски, дошао да му ја платим, што је он, може бити, у полу с Нешом попио. Познало ти се и по рачуну, да си честан меанција био, како си арендатору дуге и обруче на рачуну показао. – О. Боже, тако ме овај случај обеспокојава, да као луда идем, пак бојим се да у нерасположеној вољи кога не увредим.

ЈОЦА

Молим, мамице, за парче леба, оћу у школу да идем, и тамо пропис да испишем.

(Узима књиџе)

СТАМЕНА

(Даје му)

Ево, Јоцо!

(Брише кецељом очи – он излази)

ПАЈА

(Чешљајући џлаву)

Мајсторице, баш /х/вала снаш' Пели, што нам је позајмила чешпаљ, бар' се ишчешљасмо.

(Остџавља чешпаљ)

ПОЗОРИЈЕ ШЕСТО

Бивши. Јоца враћајући се.

ЈОЦА

Мамице, једно дете даде ми ову артију, каже, то је конта. Он је пред кућом.

ПАЈА

А, јели и новце донео?

СТАМЕНА

(Пође к враји'ма)

А гди је то дете?

ЈОЦА

Ето овде је.

(Оишиде у школу)

СТАМЕНА

(С врајиа џовори)

Тко те је овамо послао дечко?

ГЛАС

Мој газда Радован меанџија!

ПАЈА

(Приближујући се к врајиима)

Пак гди су новци?

ГЛАС

Какви новци? Дајте, пак да носим.

СТАМЕНА

Добро, добро, иди ти.

ГЛАС

Он је казао да не идем без новаца.

ПАЈА

Е, ако ти изађем – пак пустим Зељу, ил' Первана. –

СТАМЕНА

Иди ти, и кажи твом газди, ја ћу до једног сата тамо доћи.

ГЛАС

Ја не смем да идем.

ПАЈА

(Стамени)

Идем да га истурам.

(Пође)

СТАМЕНА

Седи с миром.

ГЛАС

А! Јел' тако? – Кад ћете да ме терате и бијете, идем ја сам; ал' ће те да памтите. –

ПАЈА

Иди, само новце донеси.

СТАМЕНА

Ово је беда на моју главу. Тако синоћ отидем сирота сека Марти, да ме ово чудо мало прође, а оно ме опет нападе овај црвени Исак чивутин, да му 11. цванцика платим.

ПАЈА

А који то Исак мајсторице?

СТАМЕНА

Онај, што до господин' директорове куће ликер продаје.

ПАЈА

Е, – то је ништа, ал' онај брадати Мајше нађе ме на сокаку пре неколико дана, пак поче главом климати говорећи: Ти дете, хажиш твоје мајстор та дође да веде тефтери, па да платее, ја оке туже њека и тако је зацрвенио, да сам помислио, да је одма у магистрат отишао.

СТАМЕНА

Да ме оће милостиви Бог само ови дугова ослободити. – Ја донде не могу Неши добра помислити, док' се не смирим.

ПАЈА

Ала би горела оном Мајше брада, да се нешто запали.

СТАМЕНА

И то су паметне од тебе речи. Павле, ти мало језик за зубе – твога је доста. – То је срамота, ја већ три дана ни окусила нисам, а он спрдњу проводи.

(Павле сѣидећи се излази. Сѣамена закучивши руке наслони се на асѣал)

Благо оном на свету, који није у овом мом положенију; и благо оној други, која срећу има, паметног и честног човека жена назвати се. Гледим снаш' Марту, пак јој чисто завидим, како је срећна! – О, Боже не укради јој! По цели дан пева и весели се с дечицом својом, а мени туга за тугом душу оптерећава.

ПОЗОРИЈЕ СЕДМО

Бивши. Паја долази.

ПАЈА

Мајсторице! Ето опет паднура.

СТАМЕНА

(Неспокојно)

Шта ће сад опет? –

ПАЈА

И с њиме још два човека.

СТАМЕНА

Шта ће то бити. –

ПОЗОРИЈЕ ОСМО

Бивши. Пандур долази.

ПАНДУР

Помози Бог!

(Окренувши се к врати 'ма)

Стој тамо Јевто!

СТАМЕНА

(Плашљиво)

Бог вам добро дао! Каквим се ви опет добром к мени уканисте?

ПАНДУР

Не могу да рекнем да је добро, кад није. Послат сам да покупим и остало, што у кући нађем, пак опет не знам, оће ли и с овим доста бити; остао је Неша дужан, да му се сва глава обрије, пак најпосле и уши одрежу, опет дуг свој исплатити не може. Сад опет и неке облигације стигле на њега.

СТАМЕНА

За име Бога, шта ћете више да носите, кад ништа нема?

ПАНДУР

Та шта знам друго и да носим, него оно што видим. Ево ово ћу.
(Узима асџал, две сџолице, једно оџледало, један свећњак, – до-
даје на вратици)

Прими Јевто!

ПАЈА

(Сџамени)

Зар ’ћеду, мајсторице, да одрежу мајстору уши?

ПАНДУР

(Павлу)

Ти си море некиј звекан!

(Смеје се)

С Богом мајсторице! Казаћу да друго ништа нема.

(Одлази)

СТАМЕНА

С Богом, брат Лазо. --

(Таре очи)

О, Боже, ти најбоље знаш, јесам ли ја дужна да толико страдам.
Свирепа страсти, како најмирније домовно спокојство разорити
можеш! Неша ако страда, он се теши бар’ с тим, што зна да је сам
узрок свога страдања, а моја невиност мене још утешила није.

ПАЈА

(Плачући)

Куку мени! -- Добро кад нису моју поњаву однели.

(Обазире се, љди му је поњава)

СТАМЕНА

(Очи брисајући)

Пајо, иди види јесу ли отишли.

ПАЈА

(*Бийи*)
Оћу.
(*Изиђе*)

СТАМЕНА

(*Ой̄варајући сандук*)

Да сакријем штогод од хаљина и кошуља, шта ја знам, кажу да се женске ствари за мужевљев дуг продати не могу, али како је ово пошло, чини ми се све ће отићи. –

ПОЗОРИЈЕ ДЕВЕТО

Пређашњи. – Павле долази.

ПАЈА

Они већ, мајсторице, улазу у Магистрат. Него један чопор људи овамо се види да иде; ако се на другу страну не окрену. – Мене је стра/х/, да не буде оно, што сам јуче на бунару чуо – да ћеду мајсторову, ову нашу кућу, да предаду.

СТАМЕНА

(*Бийи и луй̄виши сандучним заклойцем*)
То ће бити жалосној мени.
(*Почивајћелна*)

ПОЗОРИЈЕ ДЕСЕТО

Пређашњи. Јоца долазећи.

ЈОЦА

Ма-ми-це, сад ће на-ашу кућу да предаду.
(*Плаче*)

СТАМЕНА

Ју, несрећници мени! Зато ваљда и долазу ти људи Пајо, коме знам сад тужна да се обратим, и помоћи тражим! – Идем господину управитељу, пред њега ћу на колена пасти и молити, да се на моју сиротињу смилује.

(Пође. – Добош најољу удара. Сџамена онеми, и као укочена сџане)

ПАЈА

За име Бога, да сам знао, мого би напоље утећи.

(Заћвори рукама уши, узврда се)

ЈОЦА

(Заћрливиши мајер)

Стојте сладка мамице. Ја ћу господин управитељу да трчим и молим, да нашу кућу не прода. Седите ви ту и не бојте се.

(Оћрчи)

ГЛАС

(Сџоља)

Ова кућа кошта 180 талира! Ко да више. Приви пут!

(Добош удара)

ГЛАС

(Дрући)

Ја дајем 181 талира.

ГЛАС

(Први)

181. талира. Ко да више? Први пут.

(Добош удара)

И нико више?

(Лицићџација једнако ћраје)

ГЛАС

(Трећи)

Виш-виш- нећу ја тако виш – продајете кућу виш – а он је мени дужан виш. –

ГЛАС

(Ойишйи смех)

Ха, ха! Ха!

(Лицишйација ойейй йочиње, и за крайко време недовршена йресшјаје)

ГЛАС

(Трећи)

Ја нећу тако виш! – Виш сад таки да ми платите виш! –

ПАЈА

Ах, што не могу да изиђем напоље, да га одадерем који пут, да му кажем виш-виш- пијаница ђаволска!

СТАМЕНА

О, како ми се ноге одсекле! Дај ми Павле столицу да седнем.

ПАЈА

А није ли однео пандур?

СТАМЕНА

Зашто си пустио, Павле, Јоцу? Бог зна куд је дете отишло. –

ПОЗОРИЈЕ ЈЕДАНАЕСТО

Бивши. Јоца. Пандур.

ЈОЦА

(Трчајући к майшери)

Слатка мамице, не бојте се, неда господин управитељ да кућа

наша продана буде. Ја сам клечећи њега молио. – Он је казао да ће овом приликом аманет покојнога деде да испуни. О, мамице, он је милостив господин. –

ПАНДУР

Мајсторице, овако слободног и умиљатог детета ја још видио нисам! Дотле је господина управитеља молбом дотерао, да је нај-после обрекао не само кућу вам задржати, него и новаца у помоћ дати, да занат опет радити почнете.

СТАМЕНА

(Пријискивајући деће њрсима)

Слатка душо моја!

ПАЈА

Еј, болан, што ја нисам знао, да је господин управитељ тако милостив човек, пак да сам отишао, како сам вешт, знам да би више којешта излагао. Знате да немамо ни вериге ни сађурице. – Ту би се лепо помогли.

СТАМЕНА

(Пандуру)

А гди је господин?

ПАНДУР

Мислим да ће сад овамо доћи.

СТАМЕНА

(Дећењу)

Ајде сине – да изађемо пред њега, да му благодаримо. –

(Вајћа деће за руку и излазу)

Завеса сјушића се.

ДЕЈСТВО IV

ПОЗОРЈЕ ПРВО

Неша у фелдвобелском мундиру шейшајући се испод зрада зовори.

НЕСА

О мило оно време, у ком сам ја слатку слободу уживао. Ођу ли те још кадгод добити, да у наручијама сладког мог' сина, и предобре жене спокојство нађем; спокојство оно, које сам ја пре свирепог пијанства познаво! – Блажени су они часови за мене били, у којима си ти, Стамено мила, добре мени совете давала. Но ја, ја се њима ползовати умео нисам, јербо је пијанство ум мој помрачило било. – Сад пак, кад сам великим трудом страст пијанства вечито угушио, и већ фелдвобелом постао, скупо би твоје совете куповао; али тебе нема. – – Боже мој! како је то лепо, кад сопствена воља карактеризира човека! –

ПОЗОРИЈЕ ДРУГО

Бивши. Ферко солдаи, наквашен сиуиу.

ФЕРКО

(Машајући се за кају)

Господин стражамештер баратом,⁶ оћете ви пијеш ракија?

(Вади сајилик из мундира)

НЕСА

Одлази с твојом ракијом у касарну, пак гледај твоју службу, и прођи се пијанства.

⁶ Друг.

ФЕРКО

Идеш лелекем⁷ господин стражамештер баратом! Ја не пијим млого. Ја нећу како Михли умрем. Ја пијем сатличку једну.

НЕСА

И Михл је пио по пол' сајтлика, пак зато опет у гроб отиде.

ФЕРКО

Еј сивем лелекем!⁸ Ја није луд, и пијем само пет сатлички шљивовици баратом, ја Мађар, ја иде у казахарма, ја чисти 'ружје, ја спава.

НЕСА

А кад сутра буде заповест да предстанеш командиру, а ти пијан – шта ће онда бити од тебе?

ФЕРКО

Ја одма, баратом, метим ћеба на глава, хирур⁹ пипа рука, ја мариодија¹⁰ ајд' у шпитаљ – он даје медецина, ја баци у секрет¹¹ – ја лелкем, ја баратом војак.
(Пљеска се по њрсима)

НЕСА

Добро, добро, иди само у касарну.

ФЕРКО

(Пружајући му сајтлик с ракијом)
Иђал¹² баратом, знаш кад ви бил гермајнер,¹³ како ми пили.

⁷ Слатка душо.

⁸ Срце, душо.

⁹ Хирург.

¹⁰ Болестан.

¹¹ Проход.

¹² Пи, пити.

¹³ Прост солдат.

НЕСА

Онда је онако било, а сад сам стражамештер, пак нећу да пијем.

ФЕРКО

Ви стражамештер, але ви бил' мој пајташ.¹⁴ Мусап¹⁵ један пијеш!
(*Силом му ѿиска сајѿлик у руке*)

НЕСА

(*Тури ља од себе*)

Нећу де! Камо среће да су, и гемајнери увек трезни, а некамоли да стражамештер пијан буде.

ФЕРКО

Стражамештер Киш и сад пијан, ја видио њега. Он седи тамо у Пивара.

НЕСА

Нећу за Киша да знам, иди с Богом.

(*Срдийѿ оѿиде од њеѿа*)

ФЕРКО

(*Сам*)

Ејн, нема тако солдат како мене, ја много можим пији, ја кад добро пији, ја добро војак. – Ја сечем са једно сабља три глава, а са једно пушка убим пет човек.

(*Поѿврђује љавом*)

А! а!

(*Седа доле и ѿије ракије*)

¹⁴ Другар.

¹⁵ Мораш.

ПОЗОРИЈЕ ТРЕЋЕ

Бивши. Павле у калфенским аљинама љуљујући наиће на Ферка.

ПАВЛЕ

Помози Бог, солдате!

ФЕРКО

Бог ти добра даје.

ПАВЛЕ

Јеси ли ти, солдате, из овога града?

ФЕРКО

Ја баратом из казахарма, десето Регимент, осам компанија, ја баканчош катона.¹⁶

ПАВЛЕ

А колико година има, како ти живиш у овом граду?

ФЕРКО

Ја десет година у град, ја седам година солдат.

ПАВЛЕ

А познајеш ли ти солдата неког Нешу Винкића?

ФЕРКО

Јесте, он бил' гемајнер, он неће пији ракија, он каплар, он нећи пији вина, он стражамештер. Он кад неће пији пива, он лаћман! – Хамиш ембер.¹⁷ Михли болонд.¹⁸ пији ракија, розолија, вина, ликер, пива, бермет, па умре. – Ја неће друго, ја неће, ја оће само

¹⁶ Пешак.

¹⁷ Лукав човек.

¹⁸ Луд

шљивовица, ја неће стражамештер, ја неће официр, ја оће добро
војак, хм, хм
(*Врїӣӣ љавом*)
пије.

ПАЈА

(*Љубоїӣӣно*)
А зар је умрео Михли?

ФЕРКО

У снег умрел' како кућа.¹⁹

ПАЈА

А јели здрав Неша?

ФЕРКО

Неша здрава, него нема памет, ја дај њему ракија, није пији; он
метне много памет у његова главу. Он сад ту бил, ја њега донесем.

(*Усїаје, и на̄ло одлази*)

ПАЈА

Враг ће овог разумети, натовари пуна кола речи, а ништа ваљано
одабрати нисам могао. Час, бајги, фали Нешу, час говори да нема
памети; сад опет вели да га донесе. Не знам шта је ово. –

ПОЗОРИЈЕ ЧЕТВРТО

(*Бивши. Лајїнанї̄ӣ Љубојичӣћ долази*)

ЉУБОЛИЧИЋ

Путниче, немојте ми за зло примити, што ћу вас запитати. Какав
је разговор имао овај солдат с вама, и куд отиде?

¹⁹ Псето.

ПАЈА

Никакав знаменит, ја сам га питао за мог мајстора, који је пре пет година у солдате од вароши Ватренића за неку кривицу дат. И то ми је повод дало солдата, мало пре овде бившег, запитати, познаје ли га?

ЉУБОЈИЧИЋ

Како се зове тај ваш мајстор?

ПАЈА

Неша Винкић. Његова жена, а моја мајсторица ме је нарочито к њему послала, да га посетим, видим, и поздравим.

ЉУБОЈИЧИЋ

Неша Винкић! — — — Дакле његова жена, која се толико трудила да га из солдачине извади, вас је овамо послала, да га видите. О, познајем Нешу, онога поштенога човека. Он је мој најбољи пријатељ. Ми смо код једне регименте. Он није прост солдат. Он је већ фелдвобелом пре године дана аванцирао.

ПАЈА

Мени је овај солдат нешто о њему приповедао, но не могу добро да га разумем, чини ми се, да мора бити ил' Маџар, или Словак. Опија ли се сад Неша господине, као пре?

ЉУБОЈИЧИЋ

Боже сахрани!

ПАЈА

Кад би то моја мајсторица из ваши уста чути могла, она би као дете плакала. — Не могу вам је доста описати, како га жали и бригу његову води. Она је опет домовно стање своје, које је мој мајстор упропастио био, узвисила, и занат радити почела.

ЉУБОЛИЧИЋ

Честно садашње владање Нешино и заслужује тако драгоцену жену. Више пута се кор официрски чудно, да је он могао погазити страст онаког иорока, који се ретко излечити може.

ПАЈА

То ми је, господине, особито мило, и једва чекам, да га видим, и издрав му изручим.

ЉУБОЛИЧИЋ

Да видите, ја се сад сети, ви нећете се моћи с њиме састати, јер је данас у девет сати у Маково са региментом одмарширао; а и ја ћу за њим сутра. Тамо ћемо се читав месец дана ради великог екзерцира бавити.

ПАВЛЕ

(Зачуђен)

О, како је то за мене, господине, неповољан глас. Дакле ја ћу се морати празан кући вратити.

ЉУБОЛИЧИЋ

Наравно, развје ако ћете месец дана чекати.

ПАЈА

Ја не знам сам шта да радим, да останем, толико време дангубити није советно; ако ли се иразан вратим – велику ћу неповољност мајсторици учинити. – Како ме ви господине саветујете?

ЉУБОЛИЧИЋ

Ја налазим, да ће далеко боље бити, да се ви кући вратите, и о свему вашу мајсторицу известите, а нарочито да је здрав.

ПАЈА

Ја вам благодарим господине, док се мало у граду одморим, одма ћу се кући вратити. До три недеље гледаћу да оиет овамо дођем.

Но само вас покорно молим, ако сутра јамачно пут за у Маково предузмете, изручите поздрав мом мајстору од супруге његове, и обстојателно о мени приповедите му, да сам нарочито њему о његовом стању и здрављу известити се послан био.

ЉУБОЛИЧИЋ

Добро, добро, извршићу ја, опростите, морам одлазити.
(*Одлази*)

ПАЈА

Слуга сам понизни.
(*Учини комплимент*)
Пак сад да се не чудим.
(*Мисли се*)

Што год предузmem, све наопако иде. – Толики пут, пак бадава. – А кад се сетим повратка, и помислим шта ми предстоји, грозница ме вата. До предградија морао сам четири талира кирицији платити, а кад се вратим ни осам окрпити ме не могу, готово ћу ја, као што ми старац рече: Попљуј Павле табане, пак загреби апостолски.

(*Одлази њевајући*)

Већ нам свити бела зора,
И трепти нам листом гора;
Већем звони глас славуја,
Зора се отвара.

Шире крила свуд зефири,
Фрулом звуче нам пастири;
Тме тишина већ не влада
Све послу с' преправља.

Нека цвета пољско цвеће,
Нек' се дичи с њим пролеће,
Ја се с њиме китит' оћу;

Јер то је за мене.

Ја га оћу увек брати;
Јер' га имам коме дати,
Коме сам га досад брао,
Драгом сам је звао.

ПОЗОРИЈЕ ПЕТО

Ферко солдаїи, долази сам – чуди се.

ФЕРКО

Ејње! Какво тога посла, није то вандрокаш чекај мене!

(Виче)

Еј баратом, да платиш једну сатљичку шљивовици.

(Осврће се)

Ја правила једнога марш у град, ја тражила Неша, ја дођим овде, ко мене плати? – – Нема вандрокаш, нема пол' цванциг, нема хусош.²⁰ Ај! ај, ај! – Нема шљивовици. –

(Виче)

Хеј, пајташ! Дођеш овамо,

(Слуша)

аја, нема чује.

(Мисли се)

Ја идем тражи њега.

(Одлази – Почивајелна)

Завеса спушта се.

²⁰ Цванцик.

ДЕЈСТВО V

ПОЗОРИЈЕ ПРВО

Соба Стаменина чистиоџ изгледа. Стамена. Павле.

СТАМЕНА

Већ протиче, Павле, четврта недеља а ви сте сигурно мислили сад у град ићи, да нам намерењу господин управитељ Квакић на пут стао није. Не може бити да тај човек добро о мом мужу не мисли. – Свагда би он тако охотно и радосно садашње његово владање пред очи ми стављо, да више пута и у сумњу падам, да ли исти господин искрено мисли или... – Но далеко нека је свака сумња од мене. Он је заиста један, ког ја као виновника среће моје сматрати морам, он је мој прави благодетел, он је руководитељ сина мога, он је и пређе мог мужа пријатељ био; говорим ли ја Павле љубезни истину овде?

ПАЈА

То и цела варош говори; јербо да вам он при продавању куће у помоћ није био, Бог зна, шта би до сад од вас било.

СТАМЕНА

И не само то, но помислите, колико је он мени у сваком случају у помоћ био. Тако му је и госпоја једна милостивна жена. Данас ми је опет поручила да к њој идем, које морам и учинити, том се морам повиновати; а ви Павле отидите међутим доле, и настојте да момци прилежно раде, и гледајте одма те пошљите господину генералу Давидовићу онај сандук са свећама, да не шиље опет момка.

ПАЈА

Све ће то по вашој вољи уређено бити; но ођу ли му и конту послати?

СТАМЕНА

О, не, кад заиште.

(Павле излази)

Кажите Павле, да ми дође Јелка.

ПАЈА

(Споља)

Оћу!

СТАМЕНА

(Одправљајући се к Јоласку)

Нерадо од куће одсуствујем, но из почитанија и благодарности према мојима благодетељима све сам дужна чинити.

ПОЗОРИЈЕ ДРУГО

Бивши. Јелка долази

ЈЕЛКА

Шта заповедате мамице?

СТАМЕНА

Ти ћеш Јелка овде се наћи, и ако ме когод узтражи, моћићеш казати, да сам господину управитељу Квакићу отишла.

(Намештајући мараму излази. – Јелка испрајивши је до враћа, враћа се)

ЈЕЛКА

(Сама)

Боже мој – шта ли ће то бити! Нешто се јако говори, да ће мој незнани отац из солдачине да дође. –

(Мисли се)

Шта ли ће од мене бити, ако је још онаки, као што се за њега приповеда. – Ја се страшим, кад на то помислим. С друге пак

стране теши ме то, што сви веле да је пиће оставио, и сасвим се променуо. Милостив је Бог, пак ће дати, те ће добро бити.

(Пева)

Ја сам млада Српкиња,
Милком ме зову,
Имам другу Српкињу,
Анку кумову,
Имам младог Војина,
Српског сина Србљина,
Лепог дичног Србљина,
Славног Србљина.

Мати ми је Српкиња,
Српског оца уд,
Оца ми је дојила,
Српске мајке груд,
Срб Србина родио,
Српским млеком дојио,
Лепог дичног Србљина,
Славног Србљина.

Ја ћу младом Србљину
Српче родити,
Српским ћу га Србљина
Млеком дојити,
Нека и он Српству да
Опет новог Србљина,
Мора новог Србљина,
Славног Србљина.

Водем једног Србљина,
Нег' туђ цео свет,
Макар да га одева
Свила и скерлет,

И кад будем умрети,
Кћер ћу моју заклети
Нека љуби Србљина
Славног Србљина.

ПОЗОРИЈЕ ТРЕЋЕ

Бивша, и Павле долази

ПАВЛЕ

Ах, Јелка, голубице моја! Отиде ли већ мајсторица?

ЈЕЛКА

Отишла је.

ПАВЛЕ

А куда?

ЈЕЛКА

Господину управитељу Квакићу. Чује се да ће за цело да дође твој мајстор, а мој отац.

ПАВЛЕ

Зар мајстор Неша?
(Мисли се)

ЈЕЛКА

Јесте. А шта се чудиш? Он је добар.

ПАВЛЕ

(Забринут)

Да је сад добар, то моја Јелка и несумњам, али, ах! –

ЈЕЛКА

Он се променуо.

ПАВЛЕ

И то је веровати, али, еј, хеј!

ЈЕЛКА

Он не пије.

ПАВЛЕ

Све верујем; ал' ми ништа помоћи не може.

ЈЕЛКА

Ал' он је сасвим оставио вино.

ПАЈА

Макар и ракију, и све – по мени је зло.

ЈЕЛКА

Он је фелдвобел.

ПАЈА

Ако ће.

ЈЕЛКА

Ти си чудан; ал' сад ништа друго не пије само воду.

ПАЈА

То верујем, кажем ти, но зато опет волео би да не дође; јер ако дође, ти се сигурно моја назвати нећеш. Еј, тешко мени, а тек што сам почео помало као поштене калфе у овој кући живити, а сад ће план да ми се поквари. Ал' нека, и тако ми многи пребацују да нисам даље вандровао, но гди сам занат изучио, ту и остао, овом приликом и то ћу да учиним.

ЈЕЛКА

(Пришворно срдиша)

Смешан си ти браца Пајо! Толики паметни људи уверавају мамицу, да је пијанство оставио, а ти једнако једно те једно држиш.

ПАЈА

Немој ме ти о томе, што ме не каса, уверавати, ја се за другу ствар њега бојим.

ЈЕЛКА

Али ти си калфа.

ПАЈА

Море прођи се мога калфалука.

ЈЕЛКА

Да видиш, ја се с друге стране радујем, што ће да дође.

ПАЈА

А ја никако.

ЈЕЛКА

Али зашто?

ПАЈА

Што се његовим доласком сав наш план квари, и то је оно, чега се бојим.

ЈЕЛКА

Зар ћеш после да одустанеш од твоји речи?

ПАЈА

Кад умрем.

ЈЕЛКА

То ће све од твоје воље зависити.

ПАЈА

Ја ћу морати отићи.

ЈЕЛКА

А мене да оставиш?

ПАЈА

А оћеш ли ти самном?

ЈЕЛКА

Нећу.

ПАЈА

Зар узимаш реч натраг?

ЈЕЛКА

Никад. Ја ћу опет остати твоја Јелка, него ти ћеш мене пре заборавити, док лепе само сремкиње видиш.

ПАЈА

Тебе заборавити? О медена моја, пре би волео умрети, него то учинити.

(Загърли је)

Никад од твога Павла бити неће. А за знак моје праве к теби љубави прими овај прстен,

(Скида с ње прстен)

и свагда се мене опомени, макар гди да сам од тебе удаљен.

ЈЕЛКА

Чим ти ја знам од моје стране посведочити, да моје срце само за тобом куца, но овим пољубцем

(Пољуби ја)

који ти први пут у мом животу дајем.

(У исџи ма зајече их Квакић с њандуром у собу сџујивши. – Јелка сџидећи се изиђе најоље)

ПОЗОРИЈЕ ЧЕТВРТО

Павле – Квакић уџравииељ – Пандур.

УПРАВИТЕЉ

О, о децо, на сваки начин није вам мајсторица код куће.

ПАЈА

Није, милостиви господине! Ако је жеља ваша да дође, да пошљем кога да је потражи. –

УПРАВИТЕЉ

Није нужно, наћиће она мене и код куће, ја сам само случајно свратио.

ПАЈА

А може бити да је к вашој кући и отишла, јербо је тако говорила.

(Уџравииељ с њандуром излази)

Ух, чудне срамоте забога!

(Мисли)

Ако л' буде видио, да ме је пољубила. – Ох, та волео би да ми је сав сапун покипио. А још ако је и на врати слушао, па каже мајсторици, пропашћу у земљу од стида.

ПОЗОРИЈЕ ПЕТО

Бивши. Јелка долази.

ЈЕЛКА

(Сџираиљиво)

Ју, прости ми, нисам знала да ће ко доћи, да л' је опазио Бога ти?

ПАЈА

А тко би то знао, он ми ништа не рече.

ЈЕЛКА

Право људи кажу, да и плот има уши. Ако господин управитељ мамици каже, а она притисне да се о истини извести, шта ћемо казати?

ПАЈА

Ништа друго но истину треба јој казати. Ко истину говори, полак му се прашта.

ЈЕЛКА

А јеси ли видио, како се и невешт чини?

ПАЈА

(У њоласку)

Никад се нисам тако осрамотио.

(Излази)

ЈЕЛКА

(Сама замишљена)

Боже мој, како задовољно у кући овој живим, да ништа пожелети не могу. – Мамица ми је добра предобра, а Паја сладки увек пред очима.

(Веселије)

Но једнако се страшим да штогод опет кућу ову не поколеба, то би онда за мене најнесрећнији удар био, јер онда, о златно време, тебе би изгубила, тебе, које мога Павла срцу моме вежеш. Желила би да један пут и моји незнани отац дође, да и ја судбину моју решену видим.

(Усхићена њева)

Слатка туго срца мога,

Ах, презјелна љубави!

Спјеши спјеши милом моме,

Мог' сушчества Идолу.

При развитку рујне зоре
Као Ангел почива,
Представи му лице моје,
Како за њим тугује.
(Павле пресеца јој њесму)

ПОЗОРИЈЕ ШЕСТО

Бивша. – Павле сѝуѝа.

ПАЈА

Певаш анђелу мој. Певај, иевај, Јелка ја се врати, да те о нечем новом известим, та мајстор мој, а твој поочим поостао је официр.

ЈЕЛКА

(Радосѝна)

Ју, благо мени! Сад ћу се као официрска кћи сматрати. Ко ти је то казао Пајо?

ПАЈА

(Забринуѝ уздишући)

Лаза пандур, Сад туд прође.

ЈЕЛКА

Ти ћеш ме сад још већма волети.

ПАЈА

И да ниси официрска кћи, ја тебе најволем.

ЈЕЛКА

То предамном кажеш.

ПАЈА

Ако ћеш и пред целим светом.

ЈЕЛКА

А кад би те мамица случајно запитала?

ПАЈА

И њој би казао. –

ЈЕЛКА

Шта?

ПАЈА

Да те волем, и да би умрео, кад би те по несрећи другом дала.

ЈЕЛКА

Као да је знала, те ме није Лецедеру, кад ме је просио, обећала.

ПАЈА

Да поћеш зар за онога кривоносога удовца? А јеси ли видила како је матор?

ЈЕЛКА

Ал је богат; него ја опет тебе волем.

ПАЈА

Јелка, зар ти не знаш да ја 600. форинти имам, што сам од службе моје заштедио?

ЈЕЛКА

600. форинти, ју, слатки Пајо! Ала ћемо лепо да живимо. – Ја ћу клечећи да молим мамицу, да ме теби поклони, само кад се почнеш женити.

ПАЈА

Знаш ли шта би радио, кад у случају неби тела мајсторица тебе мени поклонити. Ја би у Пешту господину Јоци ишао, да он мајсторицу намоли.

ПОЗОРИЈЕ СЕДМО

Бивши. – Сџамена весела.

СТАМЕНА

(Јелки)

Шта радиш Јелка?

ЈЕЛКА

Ништа мамице, мислим о кућевним пословима.

СТАМЕНА

Данас ће, Јелка, неки особити гости код нас на ручку бити, но поапшти се дете моје, да се отмени ручак спреми.

(Павлу)

И ви ћете се доцније овде наћи; но отидите доле, и наредите шта ће се радити, да момци не дангубе.

(Павле излази)

ЈЕЛКА

На служби мамице! Ја ћу се трудити што боље могу, да све у ред доведем. А за колико, мамице, персона да се ручак справи?

СТАМЕНА

Од шест до десет персона. Притом труди се да све у чистоти буде; а и ја ћу ти овог часа у помоћ доћи.

(Јелка излази. – Сџамена скида рукавице, и к њомоћи се љри-љравља)

Свакојако ово мора нешто значити, што се тај официр и господин управитељ мени на ручак препоручио. – Нисам, ја никад те чести удостојена била, да ми се господа на ручак препоруче. – Он је сигурно из града, и какве год новости ми о Неши носи. Срце ми нешто на добро слуги.

ПОЗОРИЈЕ ОСМО

Бивша. Јелка сџуџи с' једним џисмом.

ЈЕЛКА

Мамице, изволите једно писмо; предаде ми писмоноша, и вели да је на вас. –

(Даје јој)

СТАМЕНА

(Узима – ѓледи внимайџелно адресу)

Ах, јесте! Ово је од мојега Јоце, познајем му руку. Слатко чедо материно, како се ти за њу свакога месеца сеђаш.

(Оџвори и ѓледа џоџџис)

Он је, Јован Несторовић. О душо моја, и од твоје стране ево ме сунце обасја.

(Чиџа – џочивайџелна)

ЈЕЛКА

Пише ли мамице браца, да ће скоро дођи?

СТАМЕНА

До месец дана, вели, предаћеду испит.

ЈЕЛКА

(Радосна)

Благо мени, знам кад дође донеће ми жакмарске рукавице. И амрел ми је, мамице, обрекао.

СТАМЕНА

(Савијајући џисмо)

Оће Јелице! Ти знаш да никад он празан теби још дошао није. Јелице зови ми Павла.

ЈЕЛКА

(У џоласку)

Ођу.

(Излази)

СТАМЕНА

(Сама)

Боже мој, кад је човек у некој неизвесности, како га љубопитство мучи. Ја чисто стрепим. Мени се чини да ћу у жељи мојој осујетити се, све ме је стра да ми се што противно не догоди, тек никад нисам овако преко мере весела била. –

ПОЗОРИЈЕ ДЕВЕТО

Бивша. Павле сѝуѝа.

ПАВЛЕ

Шта заповедате, госпоја мајсторице!

СТАМЕНА

Јесте ли доле све уредили с момцима?

ПАЈА

Јесам.

СТАМЕНА

Добро дакле, а ви идите и метните да се вино лади.

Павле излази. – Сѝамена за њим. – Сѝи избѝја дванаестѝ.

ПОЗОРИЈЕ ДЕСЕТО

После дуђе ѝочивке Сѝамена враћа се.

СТАМЕНА

(Приуѓоѝовљавајући салвеѝе)

Дванаест изби, а њи нема, сигурно ћеду по господском начину у два сата доћи.

(Меће салвеѝе на сѝрану – чује се куцање на враѝи – Сѝамена збуњена)

Заповедајте.

ПОЗОРИЈЕ ЈЕДАНАЕСТО

Бивша. Управитељ. Љубојичић.

УПРАВИТЕЉ

Слуга сам понизни госпоја Стамена.

СТАМЕНА

(Мало засићена)

Службеница.

(Учини комплимент)

УПРАВИТЕЉ

Ви се сигурно нисте надали нас тако рано у дому вашем видити, али ми се српски владамо.

(Шмрка)

СТАМЕНА

То ништа не чини, ранији гости увек првенство заступају.

УПРАВИТЕЉ

Богме право имате, два трећег не чекају.

СТАМЕНА

Молим господине управитељу, ја немам чест господина познати.

(Показујући на Љубојичића)

УПРАВИТЕЉ

Овде имам вам чест претставити господина Љубојичића, поручника из града.

(Љубојичић се њоклања)

СТАМЕНА

То ми је особито драго, а нарочито имам се више радовати, што је господин из града.

(Служи их с̄иолицама)

Изволите сести.

УПРАВИТЕЉ и ЉУБОЈЧИЋ

С драге воље.

(Седају)

СТАМЕНА

(Љубојичићу)

Ви ћете ми јамачно, господине, поклонити ту доброту, и о неким лицама мени познатима у граду известије дати.

УПРАВИТЕЉ

(Шмркајући)

Без сумње, и то о једном.

ЉУБОЈЧИЋ

Ви ћете о свима точно извешћени бити, само ако ја њи познавао будем.

УПРАВИТЕЉ

Наравно.

ЉУБОЈЧИЋ

Пак како, госпоја, у осталом живите?

СТАМЕНА

Доста трудно. А знате шта једна сама жена учинити може; још да није здравља, зло.

ЉУБОЈЧИЋ

То нам је највећи капитал.

УПРАВИТЕЉ

Али, госпо, јели истина, ја сам мало начуо, да сте ви данас једно писмо од сина вашег Јована добили.

СТАМЕНА

На служби господине управитељу.

УПРАВИТЕЉ

То ћете ви морати двоструко частити.

ЉУБОЛИЧИЋ

Како ви говорите, господине управитељу, то би госпоја своју част утростручити морала. И ја сам им опет из града поздрав донео.

СТАМЕНА

Али за вољу Божију господине! Јели то истина? А ја не смем да се усудим запитати. Јели од мога мужа?

ЉУБОЛИЧИЋ

Зацело.

СТАМЕНА

(Усхићена)

Шта ради? Јели здрав; зашто ми не пише? Он се срди на мене, а не зна да ја неумориме труде за њега полажем.

ЉУБОЛИЧИЋ

Совршено је здрав, и поздравио вас је. Он је сад приликом нашег великог егзерцира од командира наименован за дејствителног поручика код наше регименте, и диплому добио.

СТАМЕНА

Боже! Јел' могуће?

ЉУБОЛИЧИЋ

О, то је зацело.

СТАМЕНА

Срећно нека му је. Кад ме ви уверавате, знам да је истина. Благо сину мом, од сад неће се имена оца свог стидити.

ЉУБОЛИЧИЋ

И ваш је син лично оца посетио.

СТАМЕНА

(Замишљено)

То је чудесно! Мени дете ништа о том не пише. –

ЉУБОЛИЧИЋ

Будите уверени, то је права истина.

УПРАВИТЕЉ

Ви сте се у дубок разговор пустили, а ја би желео да **скорије** ручамо.

СТАМЕНА

(Управителу)

На вашој вољи стоји, господине!

ЉУБОЛИЧИЋ

Поклоните нам још који минут господине управителу.

УПРАВИТЕЉ

Е, ајде де!

(Гледи свој џејни саџ)

ЉУБОЛИЧИЋ

Преко свег поздрава то ми је наручио, да вам пријатељски соопштим, да он никако кући доћи неће, ако би му и дозвољно било.

СТАМЕНА

(Печално)

Ах, несрећници мени! Мора бити да се јако на мене срди.

(Брише очи)

ЉУБОЛИЧИЋ

Није зато. Но знате ли чрез шта?

СТАМЕНА

Кажите ми, господине, ја не знам.

ЉУБОЛИЧИЋ

Он жели да му све увреде опростите.

СТАМЕНА

Али за Бога! Није он мене увредио ништа.

УПРАВИТЕЉ

Јесте, јесте. Та он је у оно време многе увредио, но он је рад да му ви опростите.

ЉУБОЛИЧИЋ

Гледајте сад како знате, у том се состоји.

УПРАВИТЕЉ

Гледајте ви да ми ручамо.

ЉУБОЛИЧИЋ

Ха, ха, ха! Ви господине особити данас апетит имате.

УПРАВИТЕЉ

Мој господине, зар ви мислите, да ми бадава царски леб једемо као официри у мирно доба? Пише се то по цели дан.

СТАМЕНА

Даклем изволите, господо. Ја сам у башти астал поставити дала.

УПРАВИТЕЉ

(Усїаје, шмрка)

То сте баш добро учинили.

ЉУБОЛИЧИЋ

Али господине!

(Ваїајући за руку)

Једно магновеније! –

УПРАВИТЕЉ

Господи помилуј! Ако нисте ви беда господин Љубојичићу! Које је ово време човече!

(Гледи саї)

Ви млади официри можете и да не једете, будући желите да сте танки

(Намиџује)

а ми постарији морамо. –

ЉУБОЛИЧИЋ

(Сїамени)

Дакле госпоја, вами је како видим тешко на опроштај решити се.

(Хваїа је за руку)

То је лако изговорити.

СТАМЕНА

Боже сахрани! Ако до тог стоји, ја му хиљаду пута праштам, но опет не признајем, да ме је при чисто памети и хотимице увредио.

ПОЗОРИЈЕ ДВАНАЈЕСТО

Бивши. Несїор Поручик. Јоца.

НЕСТОР

(С враїа разширивши руке Сїамени ѓриїрчи, и заїрли је)

Љубезна Стамено! Драга моја душо, само на твоје речи “Он ме

увредио није, ја му праштам” усуђујем се ја у твоју кућу ући.
Познај ме. Ја сам твој тебе недостојни Неша.

ЈОЦА

Слатка мамице! Ово је наш отац.

СТАМЕНА

(Зачуђена и ућлашена)

О, Боже, помози ми.

УПРАВИТЕЉ и ЉУБОЛИЧИЋ

Та човече, шта учини, што не причека још мало, да целу ролу
изиграмо.

(Смеју се)

СТАМЕНА

(Као из сна)

За Бога, господин управитељу, шта је ово? – Што ми нисте ка-
зали? – Гди сам ја? – Ах, Јоцо, дете моје!

УПРАВИТЕЉ

Е, шта је то, састанак с’ Нешом. Што вам нисам казао? Како би
романтичку сцену видио? Гди сте, нигде, но у соби.

СТАМЕНА

О Боже, сад видим шта је, слатки Нешо, само ми ти опрости, ти си
од мене увређен, срдиш ли се?

НЕСТОР

Боже сахрани, немам на што, но ти мени све увреде опрости,
опрости добра жено!

(Љуби је у образ, а она њега у руку)

ЉУБОЛИЧИЋ

Право, то је християнски.

ЈОЦА

(Љуби мајџер у руку)
Опростите мамице!

СТАМЕНА

Свима ћу опростити, ал' теби никако, како си ти твоју мајку
варао?
(Даје му руку)

ЈОЦА

Опростите, том нисам ја узрок, но... –
(Гледи на ујравийџеља)

СТАМЕНА

То те извињава. А тко те научи, да ме с писмом вараш?

УПРАВИТЕЉ

Ја и господин гост.
(Показује на Љубојичића)

Будући да је господин Љубојичић с' господином Нестором и Јо-
цом к мени дошао, то сам ја измислио, да једну веселу ролу с вама
двома изиграм, и наговорио сам га, да онако пише, али све бадава,
кад господин Нестор женско, а не солдачко срце има, и пре вре-
мена поквари ми план. –

СТАМЕНА

А зар си ти Јоцо у град ишао?

ЈОЦА

Јесам, мамице, да оца видим.

СТАМЕНА

Слатки сине мој!
(Љуби ља)

НЕСТОР

Драго чедо моје!

ЉУБОЈИЧИЋ

Дакле ми смо сад госпоја снао готови, можемо ићи ручати.

УПРАВИТЕЉ

Нипошто, та нису се још за здравље питали.

СТАМЕНА

Мени је тешко било живити, док је мој супруг од очију ми удаљен био, и о здрављу његовом лако извести се нисам могла, а сад по изгледу чини ми се, да је совршено здрав.

НЕСТОР

Љубезна Стамено! Твој изглед тела, и румено лице опомиње ме на прве дане здравља твог, и ја тебе као и пре љубим.

УПРАВИТЕЉ

(Гледајући у Љубојичића)

Ја оваке речи господин' Љубојичићу нисам умео изговорити ни кад сам у осамнаестој години био. Ми им советујемо да се за здравље питају, а они нам се изражавају, како је једно с другим задовољно.

ЉУБОЈИЧИЋ

Ха, ха, ха! Госпоја снао, како вам се мој брат у ти солдачки аљина допада?

СТАМЕНА

Знате ли господине, како она пословица каже, да аљина свагда човека човеком не чини. – Он се мени најбоље допада, кад се у аљину честности обуче; но будући да се мој муж сав у честност обратио, то би га ја љубила да је и у мајсторским аљинама, но и

садашње његове официрске аљине почитујем двапут више, што сведоче, да под њима од порока излечено срце лежи, које заслужује да га и најчестнија жена љуби.

УПРАВИТЕЉ

Шармант, госпоја Стамено!

ЉУБОЛИЧИЋ

Ту врло право снао говорите.

НЕСТОР

Ја ти благодарим, што о мени добро мислиш.

УПРАВИТЕЉ

Али наравно мора вам мило бити, што је ваш супруг официром постао.

СТАМЕНА

То се разумева, али ми је више мило, што је заслужио да тај буде.

НЕСТОР

Тако је мила моја Стамено! Срећна су и пресрећна она браћа, која гледе у почетку честним владањем страст у клицама њеним угушити.

УПРАВИТЕЉ

Знате ли ви шта је господо моја, ман'те се ви све те беспослице, него да предузмемо озбиљски о ствари господина Нестора говорити.

(Несџору)

Ви сте наравно ради своју госпу у град повести, као што сте ми о том и говорили, овде је дакле нужно једно паметно расположење учинити, шта намеравае ви с кућом?

НЕСТОР

Господин управитељ, ја мислим да је преко свега тога најнужније, да ми се Стамена изјасни каквог је она мненија, и све нека по њеној вољи буде.

СТАМЕНА

Не, не супруже, ја желим да од данас опет под твојом командом стојим, и ти ћеш засведочити, да ме љубиш.

НЕСТОР

Добро дакле, моје је мненије да мајсторлук Павлу нашем, који те је верно служио, предам. Проче пак добро кућевно расположити, и то по твојој вољи.

СТАМЕНА

То је праведно, но теби јамачно није познато, да сам ја и једно девојче под своје узела, пак то је за удају приспело; притом у еспапу израђеном и неизрађеном сума не мала стоји. –

УПРАВИТЕЉ

Послушајте моје мненије, како би ја ту уредио, подајте вашу Јелку Павлу, к том' предајте му занат и алат, пак ће вас, ако буде човек, благосиљати до гроба; а ви господин Несторе, вашу госпу за руку, пак у град, ето то је мој план.

ЉУБОЛИЧИЋ

Кратко а добро.

НЕСТОР

(Гледајући у Стамену)

Ово би Бога ми најсходније било, ако само бити може.

СТАМЕНА

(Мисли се)

То би најлакше бити могло, но тко зна, шта ће деца рећи?

ЉУБОЈИЧИЋ

О, тако неби се женио.

УПРАВИТЕЉ

Ја ћу њи испитати, дајте их овамо.

СТАМЕНА

Ајде у име Божије да пробамо.

(Излази)

УПРАВИТЕЉ

Особито вредно и честно момче, и како чујем већ је пет шест стотина форинти од службе заштедио.

ЉУБОЈИЧИЋ

Богме то је лепо, то је знак да није трошација.

НЕСТОР

Да видимо шта деца мисле, пак нек' је срећно.

ПОЗОРИЈЕ ТРИНАЈЕСТО

Бивши. Стамена. Павле. Јелка.

СТАМЕНА

(Указујући руком на Нестора)

Ово је децо ваш отац.

(Павле и Јелка љубе у руку најпре Нестора, а њојом и остале)

НЕСТОР

Но децо, познајете ли ме?

ПАЈА

Ја вас никад познао неби, чини ми се да сте млађи.

НЕСТОР

(Јелки)

Оди драго дете моје! Ти ме ниси ни познавала, а то је много боље.

(Ваја је за руку)

Јели ово наша кћи?

(Љуби је у образ, а она њега у руку)

СТАМЕНА

Јесте, и то смем казати да је једна послушна девојка.

НЕСТОР

То је красно.

УПРАВИТЕЉ

Павле сине, твој бивши мајстор, а садашњи господин поручик, нарочито пак госпођа мајсторица желећи наградити твоје труде, и честно владање, које си ти за све време, у њеној кући бавећи се показивао, с додатком да се у напредак поштено и честно владаш, оставља те на свом мајсторском праву, и шилту мајстором. Друго, да би у число остали мајстора лакше дошао, и оженити те намерава.

(Павле њлашљиво њогледи. – Јелка уздише)

Но ти овде нама право да кажеш, има ли која девојка, коју ти милујеш?

(Павле дошавши мало к себи, и љућећи криши ѡрсије)

Но, говори, ти се овде озбиљски питаш. – Немој нас задржавати. – Ми знамо, она нам је све казала.

ПАЈА

(Учишиво)

Шта знам, кад је ваша воља, а оно нека буде. Ја вам на ваше о мени старање благодарим. И што се мајсторлука тиче, ја сав да се у благодарност претворим, опет неби толико речи, за моћи мојима благодатељима благодарити, имао, али... –

Јелка уздише.

УПРАВИТЕЉ

Е, мораш нам изјаснити шта то “али” значи.

НЕСТОР

Ми тебе нећемо оженити са оном, коју ти нећеш.

(Јелка њосћаје јаснија)

ПАЈА

Која би ми опет вајда била неку хтети, кад она за мене поћи неби хтела, ил’ неби ми је дали.

УПРАВИТЕЉ

Ми ћемо је питати, оће ли, но док нам кажеш која је.

(Шмрка)

ПАЈА

Ах, опростите, не смем вам казати која је.

УПРАВИТЕЉ

Та не врдај курјаче, кад те по кажи познајем. Мислиш, ја не знам којој си се обећао? Нисам ли на врати све чуо и видио, кад те је пољубила? Знаш ја врло добро шта и она мисли. –

(Јелка оће да изиђе најоље, но Сћамена је задржи)

СТАМЕНА

Ту стој Јелка, засад имаш овде посла.

ЈЕЛКА

Ах, слатка мамице, ја нисам крива. – Он – ах! Пустите ме, оће супа да покипи.

УПРАВИТЕЉ

А, оћеш да бежиш? Дивље паче, овамо.
(*Ваџа је за руку, и љриводи Несџору*)
Сад право да нам кажеш, коме си се обећала?

ЈЕЛКА

Слатки господине, опростите ми. Паја је рекао да другу неће узети, ако мене не узме, пак морала сам и ја њему да се обећам, и казала сам, да нећу за другог поћи.

СТАМЕНА

Јели то истина Павле?

ПАЈА

Јесте мајсторице, није вајде лагати. Ја њу милујем.

СТАМЕНА

(*К Јелки*)
А ти њега Јелка? Говори, не бој се срце моје, ми те овде родитељски питамо.

ЈЕЛКА

(*Брисајући очи*)
Ах, мамице! Ја га водем.

НЕСТОР

(*Сџамени*)
Шта мислиш Стамено?

СТАМЕНА

(*Сџамена узевши обоје за руке*)
Да сте срећни, да се омразите као со и лебац.
(*Води их Несџору. – Он им сасџави руке*)

НЕСА

Децо моја, велика је ово радост за мене, сједињавајући ваша срца желим вам љубав, сваку срећу, и напредак, примите мој благослов, и будите срећни на век!

(Павле и Јелка љубе све у руку, и долазе к Сџамени)

СТАМЕНА

Допусти ми добри мужу, да и ја од моје стране моју предобру Јелку чим год наградим.

НЕСТОР

Све је твоје, ти с целим имањем заповедаш, пак по твојој вољи њену доброту награди.

СТАМЕНА

Ја за добро налазим у име мираза поред Јелке сав алат, и неизрађени еспап Павлу дати.

(Павлу и Јелки)

То вам од данас и поклањам, кућа је пак Јоцина, нек' му за спомен од деде под тим именом остане.

ЈОЦА

Будући мамице да ћете ви с оцем у град да одлазите, а ја наравно морам још коју годину школе посећавати, притом желећи сестри мојој и нашем Павлу и ја од стране моје добро какво учинити, то сам за добро нашао да у кући нашој без кирије донде седу, док себи кућу стеку; јербо засад немам их чим наградити другим.

НЕСТОР и СТАМЕНА

Тако нека буде сине!

УПРАВИТЕЉ

(Љубојичићу)

Господине, срамота за нас велика, и Јоца као ђак добро овом пару

учини, а ми ништа. Павле, и ти ћерко, ни зашто друго но поштеног срца ради, и верности ваше према старијима поклањам вам 100. форинти сребра, као новим газдама.

ЉУБОЛИЧИЋ

И ја невести један пар свилени хаљина.

НЕСТОР

Да Бог да, да буду срећни.
(Павле и Јелка љубу у руку)

СТАМЕНА

Сад можете поћи, а ми ћемо се старати да ваше венчање до четрнаест дана сврши се.

Они полазе, но Нестор их задржи.

НЕСТОР

Стојте мила децо моја! Нужно је да вам најнужнија наставлења пред овом господом као аманет предам. А то су: прво, за сво теченије вашег живота чувајте, да не разнежите ваша млада срца, и у лењост поради тога паднете, јербо ће вам се тога ради сво домовно имућство у пропаст сурвати; друго, избегавајте свако хрђаво друштво, које вас у велику несрећу бацити, а сигурно и сваком злу научити може; треће, клоните се пијанства, као живе ватре; јербо је оно извор свију зала, и само челично срце иште се, које га победити може. Ако ме послушате, и ове моје речи упамтите, ви ћете срећни бити, и слатке дане уживати.

(Павле и Јелка поклоне му се учиниво и најоље изађу)

УПРАВИТЕЉ

(Весело)

Знам господо, кад смо овако паметно свршили, да ћемо слађе ручати. Дајте мало ликера, пак да се руча.

(Шмрка)

Љубојичић, а – не, ајдемо сви у башти асталу.

СВИ

Ајде!

СТАМЕНА

Заповедајте.

НЕСТОР

Нипошто, још који тренутак овде да проведемо, док нам и остало друштво не приспе, а будући да ми је срце пуно весела и задовољства, то овако при шљивовици желим отпевати једну песмицу, но ви ми господо помажите.

УПРАВИТЕЉ

Богме ја гладан не могу. Ето нек вам господин Љубојичић помаже.

(Шмрка)

ЉУБОЈИЧИЋ

Ја оћу, извол'те само.

НЕША

(Пева)

О радосна за мен' часа, пресрећнога данка!
У ком' срећу домовине гледим као из санка.

Она заслади сав будући живот мој,
За то свагда ми превесело срећо пој.

Блажен свак'је овог света, коме срећа даде
Умна друга, дике венац, жену да имаде,

Томе увек је и на земљи слатки рај,
Среће пева му и у зими зелен гај.

Дај желимо, нек' нам живе, да нам' живот сладе,
У спроводу нека име свуд похвале траже.

То су Идоли мушког срца, мили створ,
С њима тек пева задовољно мушки кор. –

Завеса сїуишїа се.

ПОГОВОР

У историји српског позоришног живота налази се велики број заборављених личности. То се посебно односи на оне који су се позориштем бавили само узгред, у једном раздобљу свога живота. Међу оваквим личностима налази се и Мојсеј Живојиновић.

Као учитељ Живојиновић је јануара и фебруара 1842. године организовао и водио прву позоришну дружину у Пожаревцу. Он је био не само њен оснивач већ и управник, редитељ, сценограф и вероватно и глумац. За два месеца изведено је једанаест представа, међу којима и Стеријина *Зла жена*. Иако нема података, позориште је деловало пред крај 1841. и почетком 1842. године, а ученицима су о Светом Сави одржао “театрално представљеније”. Његов утицај на учеснике у представама био је тако велики да је његов колега, учитељ Мануил Каначки, изразио жељу 1842. године да се прикључи београдском Театру на Ђумруки и напусти учитељски позив. И поред искрене жеље да се посвети глуми предомислио се, можда и због несигурности опстанка овог позоришта.

Да би унапредила рад Театра на Ђумруку, њена управа је средином децембра 1841. године позвала писце да пошаљу своје драме. Живојиновић је тим поводом написао драму *Пијаница и пројалица* и послао је 14. марта 1842. године министар-

ству просвете. Драму је прегледао цензор књига Атанасије Николић и вратио је аутору са захтевом да у њој “многа груба изражења, псовке и бој измени и цело дело други конач да добије, које ће се извесно знати шта је са Нешом Сапунџијом учињено, еда ли се он као кривац и порочан осуђује и казни и еда ли се он при томе каје и гризе за своје поступке. Морално поученије за зриатеље да буде конач дела”.¹

Живојиновић је драму прерадио и 1844. године објавио као посебну књигу под насловом *Скијничка конфузија или Нешорово њокајаније*. Према мерилима позоришних критичара прве половине 19. века позориште је имало васпитну улогу, тако да је Живојиновић у драми осудио један порок тога времена, пијанство. Радња се дешава у Војводини у занатлијској средини. Два пијанца, занатлије, Неша и Михл, дотерали су дотле да их је власт обојицу послала у војску на преваспитавање. Михл је умро јер је и у војсци продужио са опијањем, а Неша се преобратио и постао официр. Радња драме је веома једноставна и без приказивања Нешиног преображаја, тако да припада мелодарамима прве половине 19. века. Писан је по угледу на комаде просвећеног апсолутизма са заплетом у пометњи личности, као касније у Нушићевом *Сумњивом лицу*. Наравно, задржано је много елемената старије немачке драме, заплитање радње од стране шегрта, личност пијаног Швабе, која је свакако увесељавала гледаоце око половине 19. века, **присутност** пословица у дијалозима, говора улице (*девери* – паидури), али и коришћење високопарног стила у последњем чину. Овај извештачени говор Стамене бно је велика препрека и за глумце, тако да је Ђорђевић замерио глумци

¹ Милорад Т. Николић, *Театар на Бумруку*. Београд, 1971, 153-154.

Рајковићки тражећи да се одрекне декламовања, “које у оваквим сценама из обичног живота није на свом месту”. Писац је покушао да своје дело приближи комадима с певањем уносећи неколико песама пред крај другог чина. Да су ове песме биле популарне и радо певане сведочи чињеница да се налазе у рукописним песмарицама 19. века. Међу овим песмама налазе се: једна народна, која почиње стихом “Лепоти је”, две строфе из Стеријине песме која почиње стиховима “Слатка туго срца мога”;² “Српкиња” Јована Суботића;³ Јована Николића Чокаијића, која почиње стихом “Већ нам свити бела зора”⁴ и на крају драме песма непознатог аутор, можда самог Живојиновића, која почиње стихом “О радосна за мен’ часа, пресрећнога данка”. За песме Јована Суботића и Јована Стерије Поповића сачувани су и мелодијски записи. Драма је имала несумњивог успеха и до 1860. године приказана је у Сомбору (1847-1848), Београду (14. децембра 1847. и 30. јануара 1848,⁵ 29. децембра 1857. и 1860. од Омладинског позоришта), Шапцу (1850), Крагујевцу (1850. и

² Ова песма је први пут поменута у Стеријиног драми *Лажа и њаралажа* (Будим, 1830), али је у целини први пут објављена у књизи *Београд некад и сад* (Панчево, 1883).

³ Љубица Марковић, *Јован Суботић*. Други део. Нови Сад, 1938, 8.

⁴ Усмено саопштење Ђорђа Перића.

⁵ Просветне новине, I, 1848, бр. 7 (12. фебруар), 52. Непотписани приказ писао је Ђорђе Малетић.

⁶ Српске новине, XXVII, 1860, бр. 22 (18. фебруар), 87.

⁷ Српски дневник, IX, 1860, бр. 98 (11. децембар), 4. Позоришна рецензија није потписана, а аутор је Јован Ђорђевић. Кнежевић је играо пијаницу Михла, “добро је представљен”, а Пају шегрта Ружић “врло је добро играо шегрта”, пише Ђорђевић.

4. фебруара 1860),⁶ Ковиљачи (1858), Лозници (1858), Новом Саду (8. децембра 1860)⁷ и др. местима.

* * *

Мојсеј Живојиновић рођен је 1811. у Панчеву, где је свршио српску основну школу и четири разреда немачке. Богословију је слушао у Вршцу, а у Пешти је учио практично прваљење машина за експерименте из физике, које су показивале постојање електрицитета, безваздушног простора и др. и помагала за цртање глобуса и разних планова. У кнежевину Србију прешао почетком октобра 1838 и постављен за учитеља у Пожаревцу. Као учитељ пожаревачки писао је обавештајна писма начелнику окружија пожаревачког о покушају завере против кнеза Александра у којој су учествовали Цветко Рајевић, Богићевић, руски конзул Вашченко и Гедеон Јуришић, калуђер мнастира Боговађе, који је неко време био и у манастиру Горњаку.⁸ Као учитељ у Пожаревцу претплатио се на Стеријину трагедију *Владислав* (Београд, 1843). Учитељску службу напустио је 9. августа 1844. када је постављен за писара хомољског среза али је већ 9. марта 1845. премештен на место писара начелства окружија пожаревачког.⁹

⁸ Писмо од 7. јануара 1844. године (Архив Србије, Д. Страњаковић, несређена грађа).

⁹ Као писар претплаћен је на књигу “Добри Тешмир и злочести Гоимир” Христифора Шмида, у преводу Димитрија Чобића (Земун, 1851).

¹⁰ Српске новине, XIX, 1852, бр. 137 (29. новембар), 507. С. Војиновић, *О Мојсеју*, Браничево, XXIX, 1893, бр. 5 (септембар-октобар), 64-68; С. Војиновић, *Једно неизнато писмо Мојсеја Живојиновића*, *Viminacium* 4-5. Пожаревац, 1989-1990, 221-222.

Из Пожаревца је крајем новембра 1852 премештен за писара у начелништво округа крајинског.¹⁰ Марта 1854. лишен је службе. Оптерећен многобројном породицом (имао је петоро деце), а остављен без материјалних средстава за живот, М. Живојиновић је 18. августа 1854. понудио министарству просвете “Родословије свију српских владатеља од Војислава, жупана до књаза Александра Карађорђевића (од 880 до 1854. године)”, али његов рад није прихваћен.¹¹ Једно краће време, 1857. године, налазимо га у државној служби, као протоколист у одељења грађевина у министарству унутрашњих послова.¹² У Букурешту је 28. октобра 1861. молио као српски поданик да му се изда пасош.¹³ У прекидима, када је ван државне службе, тешко је пратити његов животни пут. Посветио се молерском (радио је иконе) и фотографском занату. Као фотограф из Београда обратио се 4. јуна 1863. године министарству просвете молећи за помоћ ради фотографисања историјских споменика у кнежевини Србији. У овој молби истакао је да се теоријски и практично усавршио у овом занату код најпознатијих немачких фотографа (Клефла, Лемлинга и Болмана). Изгледа да је министарство прихватило његову понуду, али без материјалне надокнаде, док не виде резултате његовог рада. Својим писмом од 24. октобра 1863. године из Шапца, описао је тешкоће приликом снимања знаменитости у

¹¹ Архив Србије МПС, 1854, III, 251 и 1855, III, 14.

¹² Претплаћен је на књиге “Чудновати догађаји Ишпанца Хаџи-Бабе Чџемса Моријера (Београд, 1857) и “Опсада Севастопоља” А. Д. ван Бурен-Шелеа (Нови Сад, 1857).

¹³ Архив Србије, Агенција у Букурешту, 1861, II, 217.

¹⁴ Бранибор Дебелковић, *Сивара српска фотографија*. Београд, 1977, 30-32.

подринском и шабачком окружију, напомињући да је снимио тридесет фотографија са знаменитостима (манастири, градови, развалине, шанчеви, народна одела).¹⁴ Последња вест о њему је с краја 1866, када је он већ покојник. Београдски фотограф Анастас Н. Стојановић, покренуо је парницу против Катарине, друге жене М. Живојиновића, која је тада живела у Великом Бечкерекy, тражећи на име дуга целокупни фотографски материјал и апарате.¹⁵

Посмртно, 1869. године, објављена је у Београду Живојиновићева историјска драма *Смрт Вукашина Краља*.

Стијаниша Војиновић

¹⁵ Архив Србије, МИД-И, 1867, I, 61. Писмо претседника Суда вароши Београда од 15. новембра.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије

821.163.41–2

821.163.41.09–2 Живојиновић М.

821.163.41:929 Живојиновић М.

ЖИВОЈИНОВИЋ Мојсеј, 1811–1857

Скитничка конфузија или Несторово покајаније :
мелодрама у пет дејствија / Мојсеј Живојиновић – Београд :
Музеј позоришне уметности Србије, 2011 (Петроварадин :
Алфаграф). – 123 стр. : ауторова слика ; 15 см.
– (Библиотека Драмска баштина ; коло 13, књ. 1)

Тираж 300. – Стр 117–122: Поговор / Станиша Војиновић.

ISBN 978–86–80629–54–4

а) Живојиновић, Мојсеј (1811–1857) –
“Скитничка конфузија”

COBIS.SR-ID 183885836

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА

ТРИНАЕСТО КОЛО

Књига 1

Мојсеј Живојиновић
СКИТНИЧКА КОНФУЗИЈА
или
НЕСТОРОВО ПОКАЈАНИЈЕ

Књига 2

Милан Јовановић Морски
НЕСУЂЕНИ

Књига 3

Мита Калић
ОБМАНА

Књига 4

Драгомир Брзак, Стеван Сремац
ИВКОВА СЛАВА

Књига 5

Александар Илић
КАБАРЕТ КОД
“ДВЕ ХЕМИСФЕРЕ”